

*Kinnitatud Hiiumaa Hariduseltsi juhatuse koosolekul
08.01.2024 protokoll nr 1 p 1*

HIIUMAA VABAKOOLI ÕPPEKAVA

I-II kooliastmes

Üldosa

Täiendatud Hiiumaa Hariduseltsi juhatuse koosolekul 28.03.2024 nr 2 p 1

Hiiumaa 2024

Sisukord

1. Sissejuhatus ja kooli eripära	4
2. Kooli põhiväärtused.....	5
3. Õpetus ja kasvatus waldorfkoolis	5
3.1. Inimeseõpetus waldorfpedagoogika alusena	5
3.2. Läbivad teemad õpetuses ja kasvatuses	6
3.3. Õpetuse ja kasvatus eesmärgid.....	11
3.4. Õpetuse ja kasvatus põhimõtted	12
3.5. Õpetuse ja kasvatus ühtsus	12
3.6. Õpetuse ja kasvatus teostus	15
3.7. Põhikoolis taotletavad pädevused	17
4. Liikluskasvatuse teemad kooliastmeti ja kavandatud liikluskasvatusalased tegevused...	19
5. Õpingute alustamine ja lõpetamine	19
5.1. Kooli vastuvõtmine	19
5.2. Koolist väljaarvamine	20
5.3. Kooli lõpetamine	20
6. Õppekeskkond	21
6.1. Õpe liitklassis	21
6.2. Õppevara ja õpikeskkond.....	21
6.3. Õuesõpe.....	22
6.4. Külustusõpe	22
6.5. Projektõpe.....	23
6.6. Koduülesanded	23
6.7. Iseseisva õppe päev	23
7. Õppetöö korraldus	24
7.1. Rütm koolielus	24
7.2. Põhitund ja põhiained.....	26
7.3. Muud õppeained	27
7.4. Valikulised tunniplaanimõtted	28
7.5. Tunniplaanimõtted	28
7.6. Lõimingu põhimõtted.....	31
7.7. Ülekoolilised ja koolidevahelised projektid.....	32

8.	Hindamine	32
8.1.	Kokkuvõttev hindamine	33
8.2.	Kooli lõpetamine ja/või teise kooli siirdumine	33
8.3.	Järelevastamise ja järeltööde sooritamine	34
9.	Karjääri planeerimine	34
10.	Õpilase ja vanema teavitamine ja nõustamine	35
10.1.	Suhtlemine lapsevanematega.....	35
10.2.	Arenguestlused	35
11.	Õpilase täiendav juhendamine ja haridusliku erivajadusega õpilase õppe korraldamine 35	
11.1.	Õpilase arengu toetamine ja täiendav juhendamine	35
11.2.	Haridusliku erivajadusega õpilase õppe korraldamine	36
12.	Koduõppe lapsevanema soovil	38
12.1.	Vanema soovil koduõppele määramine.....	38
12.2.	Vanema taotlusel rakendatava koduõppe korraldamine ja individuaalse õppekava (IÕK) koostamine.....	39
12.3.	Hindamine ja arenguestlused.....	40
12.4.	Koduõppe katkestamine	40
13.	Õpetajate koostöö ja töö kavandamise põhimõtted	40
14.	Õpetajate koolitus ja täienduskoolitus	41
15.	Kooli õppekava arendamine	42
16.	Kooli õppekava alusdokumendid ja -materjalid	42

1. Sissejuhatus ja kooli eripära

Hiiumaa Vabakool on loodusest inspireeritud ja kogukonnakeskne lasteaed-alkool, mis asub Hiiumaa valla keskusest 40 km kaugusel Kõpu poolsaarel metsade ja looduskaitsealade keskel. Lähim kool ja lasteaed on 25 km kaugusel.

Hiiumaa Vabakooli lasteaed tegutseb lasteaia õppekava alusel ning vastab riiklikule koolieelse lasteasutuse seadusele ning toetub waldorfpedagoogikale. Hiiumaa Vabakooli kool on 6-klassiline üldhariduskool. Kooli õppekava vastab riikliku õppekava nõudmistele ning toetub waldorfpedagoogikale, mis arvestab lapse ealiste iseärasustega ning toetab noore inimese mitmekülgset arengut. Hiiumaa Vabakool on ainus waldorfpedagoogikat viljelev asutus Hiiumaal. Samuti on Hiiumaa Vabakool ainus eralasteasutus Hiiumaa vallas.

Antroposofiilisele inimkäsitlusele tuginedes aitab lasteaia ja kooli õppekava õpilaste arengule kaasa nii hästi sisu kui ka meetodikaga. Õppeprotsess on võimalikult elav ja kogemuslik ning tugineb psühholoogiliselt põhjendatud rütmile. Võrdset tähelepanu pööratakse nii intellektuaalsetele kui ka kunstilis-praktilistele tegevustele ning ainetele. Keskkel kohal on lapse areng selge mõtlemise, tasakaalustatud tundeelu ning terve tahtega terviklikuks inimeseks. Kooli põhiaineid õpitakse perioodiõppe vormis ehk epohhidena. Õpilase üldarengule, koolitööle ning käitumisele antakse numbrilise tunnistuse asemel kirjalik hinnang. Nii klassi- kui ka aineõpetajad on õpilase vanematega regulaarselt ühenduses ja jagavad nendega vajadusel lapse arengut puudutavaid tähelepanekuid. Lasteaias ja koolis annavad õpetajad lapse arengule hinnangu üks kuni kaks korda aastas arengustluse käigus.

Hiiumaa Vabakooli põhieesmärgiks on tagada waldorfpedagoogika põhialustest lähtuv looduskeskne kasvu- ja arengukeskkond, tegutsedes jätkusuutliku ja kvaliteetse haridusteenuse pakkujana Hiiumaal ning läbi koduõppeprogrammi ka üle terve maailma.

Hiiumaa Vabakooli õppe- ja kasvatustegevuse alusdokument on kooli õppekava, mis koosneb üldosast ja ainevaldkondade kavadest. Nende koostamisel on lähtunud esmajoones põhikooli- ja gümnaasiumiseadusest (edaspidi PGS), põhikooli riiklikust õppekavast (edaspidi PRÕK) ja waldorfkoolide avatud raamõppekavast, aga ka Hiiumaa Vabakooli arengukavast aastateks 2021–2024 (milles kirjeldati kogukonna põhimõtteid kooli rajamisel) ning erakooliseadusest.

2. Kooli põhiväärtused

Nii nagu kõik Eesti koolid juhindub ka Hiiumaa Vabakool PRÕK § 2 nimetatud alusväärtustest. Kuid lisaks sellele peab kogukond oluliseks järgmisi väärtusi:

- loov ja ehe arengukeskkond, mis toetab nii õpilase kui ka õpetaja loomingulisust ning uudishimu;
- looduslähedane ja saare eripära arvestav õppeprotsess;
- sallivusele ja mitmekesisusele avatud turvaline keskkond, kus üksteisest hoolitakse, peetakse lugu ja ollakse teineteisele toeks;
- lapse individuaalsust ja potentsiaali arvestav õppetegevus;
- koostöö kogukonnas ehk õpetajate, lapsevanemate, MTÜ Hiiumaa Haridusseltsi (kooli pidaja) ja partnerite vahel.

3. Õpetus ja kasvatus waldorfkoolis

3.1. Inimeseõpetus waldorfpedagoogika alusena

Antroposoofiline inimeseõpetus moodustab waldorfpedagoogika üldise aluse. Inimeseõpetus kirjeldab inimese füüsilist, hingelist ja vaimset olemust ning nende olemusosade arengut ja omavahelisi seoseid. Selle alusel on võimalik koostada inimarengust lähtuv õppekava, mis toetab lapse arengut nii ainesisude kui meetodiliste printsiipidega.

Kõige üldisemaid õpetus- ja kasvatusprintsiipe saab kirjeldada seitsmeaastaste perioodidena.

Esimene seitsmeaastak

Kui laps sünnib maailma, pole ta kehaliselt, hingeliselt ega vaimselt välja arenenud. Füüsilise nabanööri läbilõikamise järel on lapse füüsiline keha iseseisev. Hingeliste ja vaimsete jõudude iseseisvumine toimub järk-järgult edasise arengu käigus. Kuni 7. eluaastani on laps oma ümbruse peegelpilt. **Väikelaps õpib ümbrust väliselt matkides. Väikelapse kasvatus tähendab matkimisväärse keskkonna loomist tema ümber.** Matkimisvõime kahanemine tähendab iseseisvumist elujõudude tasandil. Sellest annab märku ka hammaste vahetumine. Elujõud, mida laps vajab nii sisemiseks organiehituseks kui jäävhammaste ülesehitamiseks, saavad nüüd järk-järgult vabaks ning neid saab kasutada üleminekul matkivalt õppimiselt teadlikule õppimisele (kooliküpsus). Sundides last varasemas eas intellektuaalseks pingutuseks võetakse talt elujõud, mis oleks pidanud lapsele andma terved hambad, tugeva kehaehituse või kujundama tema siseorganeid.

Teine seitsmeaastak

Ajavahemik 7.-14. eluaastani on intensiivne hingejõudude arengu aeg. Laps vajab autoriteeti, keda sisemiselt jäljendada. Waldorfkoolis on selliseks inimeseks klassiõpetaja. Kuni 14. eluaastani mõjutab lapse hinge tasakaaluseisundit vanemate ja teiste kasvatajate hingeseisund, emotsionaalne vormisolek. **Hingejõud – mõte, tunne, tahe – ei eksisteeri arenevas hinges veel eraldiseisvana. Pedagoogika ülesandeks nimetatud vanuses on käsitleda õppeaineid**

ja tundide jaotust nii, et kõik kolm osa üksteisega dünaamiliselt seotuna rakendust leiaksid. Sellel põhineb waldorfpedagoogika meetodika ja didaktika. Õpetust sellisel viisil rakendades saab laps harmooniliseks osaks inimtervikust. Murdeega iseseisvub noor inimene hingeliselt.

Kolmas seitsmeaastak

Aeg 14. – 21. eluaastani on eneseteadvuse ja Mina-jõudude küpsemise aeg. Õpilaste loomulik autoriteedivajadus lõpeb. Seda asendab vajadus iseseisva ja põhjendatud nägemuse järele. Noor inimene hindab õpetajat tema meisterlikkuse põhjal ühel või teisel alal. **Iseseisvunud hinge erinevaid võimeid – mõtlemist, tundmist ja tahet – on võimalik käsitleda diferentseeritult. Haridus on suunatud eelkõige intellekti ja iseseisva otsustusvõime arendamisele. Seda täiendavad kunstilis-praktilised ained.** 21-aasta vanust inimest võib õnnestunud kasvatus ja soodsa ümbruse koosmõjul nimetada täiskasvanuks, kes suudab vastutuse edasise elukäigu eest enda kanda võtta.

3.2. Läbivad teemad õpetuses ja kasvatuses

Läbivad teemad õpetuses ja kasvatuses on üld- ja valdkonnapädevuste, õppeainete ja ainevaldkondade lõimingu vahendiks ning neid arvestatakse koolikeskkonna kujundamisel. Läbivad teemad on aineülesed ja käsitlevad ühiskonnas tähtsustatud valdkondi ning võimaldavad luua ettekujutuse ühiskonna kui terviku arengust, toetades õpilase suutlikkust oma teadmisi erinevates olukordades rakendada. Läbivaid teemasid käsitletakse PRÕK lisa 14 järgi.

Läbiv teema „Elukestev õpe ja karjääri kujundamine”

Teema käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elu teadlike otsuste kaudu, sealhulgas tegema sobivaid haridus- ja tööalaseid valikuid.

- Tahte-, tunde- ja mõttekasvatus on õpilasele toeks enese tundmaõppimisel. Õpilast suunatakse arendama oskust seada endale eesmärgid ning tegutseda neid ellu viies süsteemselt. Suunatakse teadvustama oma huve, võimeid ja oskusi. Arendama oma õpioskusi, suhtlemisoskusi ning teabega ümberkäimisoskusi. Samas kujundatakse positiivset hoiakut ja huvi õppimise vastu.
- Kirjeldav hindamine toetab õpilase eneseanalüüsivõimet ning adekvaatse enesehinnangu kujunemist.
- Suur praktiliste õppeainete osakaal tunniplaanis pakub õpilasele mitmekesise ja küllaldase kogemustepagasi ning annab võimaluse erinevatele võimetele toetudes saada eduelamusi.
- Üheskoos õppimine õpetab lapsele teisi jälgima, kaastellega suhtlema ja koodstööd tegema.
- Ühiste etteastete kavandamine õpetab õpilasi koostööd tegema, otsustama, esinema, aga ka planeerima.

- Projektõpe suunab õpilasi küsimusi esitama, õpetab planeerima, koostööd tegema, suhtlema ning teabega korrektselt ümber käima.
- Õpetajate ja teiste koolitöötajate jälgimine ja jäljendamine, samuti erinevad külastusõppe vormid annavad lapsele aimu erinevatest töödest ja ametitest.
- Kogemuslik õpe ärgitab õpilast esitama küsimusi, suhtuma maailma huvi ja avatud meelega.
- Põhitunni lugude ja jututeemade kaudu tutvuvad õpilased erinevate tegevusalade ja ametitega, nende olulisuse ning omavaheliste seostega.

Läbiv teema „Keskkond ja jätkusuutlik areng”

Teema käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes hoiab, kaitseb ja edendab ümbritsevat keskkonda ning väärtustades jätkusuutlikkust, on valmis leidma lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele.

- Õpilast suunatakse tundma ja hoidma oma kooli ja selle ümbrust.
- Jäljendamine kujundab õpilase harjumusi igapäevaelus – toitumises, harrastustes, suhtumises oma kodukohta ja koduplaneedi keskkonda. Seetõttu on oluline kooliköögi toiduvalik, mille alusteks on võrdselt loodussäästlik põllumajandus ja lapse tervise ning arengu toetamine. Tähtis on ka koolitöötajate säästlik hoiak nii materjalide kui energia suhtes, oma valikute läbimõtlemine ning nendest õpilastega rääkimine.
- Kooli füüsiline keskkond ja õppevara on läbi mõeldud ja loodud kasutades looduslikke materjale, mis kujundavad koolis tervisele ja hingele soodsa ruumi ning kujundavad lapse isiklike eelistusi materjalide osas.
- Kunsti ja käsitöö tundides kasutatakse lihtsaid looduslikke materjale, millega töötamisel saadud väga erinevad meelte kogemused arendavad õpilase keha ja hinge ning tutvustavad neile loodusjõude. Materjale valides väärtustatakse ka taaskasutust.
- Empaatiavõime areng tagab hooliva suhtumise looduse ja kõikide elusolendite vastu.
- Õuesõpe pakub rikkalikult kogemusi looduse vaatlemisel ja õpetab seal ebakõlasid märkama ning lahendusi otsima. Teadvustatakse, et looduses on kõik taastootmises ja ringluses, et iga tegu kutsub keskkonnas esile muutuse. Arendatakse säästvat suhtumist ümbritsevasse ja elukeskkonna väärtustamist, õpitakse teadvustama end tarbijana ning toimima keskkonda hoidvalt.
- Tähtsustatakse perekonna kui inimese lähima elukeskkonna hoidmist ja edendamist. Teadvustatakse inimese osa perekonnas, õppides seeläbi vastutustundliku ühiskonnaliikme rolli.
- Tervikust lähtuv õpetusprintsip toetab maailma terviku tajumise võimet.
- Koos õppimise ja kirjeldava hindamise toel arenev eneseanalüüsimise oskus toetavad õpilast kogemustega iga inimese panuse olulisusest.
- Tihe klassi koostöö igapäevases õppetöös loob usaldusliku õhkkonna, kus õpilane tunneb nii vajadust kui ka julgust oma seisukohti avaldada.

Läbiv teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus”

Teema käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähtsust, tunneb end ühiskonnaliikmena ning toetub oma tegevuses riigi kultuurilistele traditsioonidele ja arengusuundadele.

- Tihe koostöö klassi igapäevases õppetöös loob usaldusliku õhkkonna, kus õpilane tunneb nii vajadust kui julgust oma seisukohti avaldada.
- Koos õppimine ja lapse tervikliku kasvatuses põhimõtted toetavad suhtlemisoskuste arengut, mis on rahumeelse konfliktide lahendamise eelduseks.
- Kuupidude (iga epohhi viimasel neljapäeval) ja muude kooliürituste korraldamine annab õpilasele regulaarselt võimaluse arendada nii koostöö- kui esinemisoskusi.
- Koos töötamise kogemusi pakuvad ka erinevad külustusõppe tunnid, kus võimalusel alati ühise tegevuse läbi õpitakse.
- Kirjeldav hindamine kujundab õpilase eneseanalüüsi oskusi ning enesedistsipliini. Enda mõtete ja tunnetega töötamise oskused on hädavajalikud oma elu kujundamisel ja juhtimisel, oma õiguste kaitsmisel, aga ka empaatilisel suhtumisel teistesse.
- Isiklike ja omanäolisi lahendusvõimalusi lubavad kodutööd õpetavad lapsele igapäevaselt ettevõtlikkust.
- Erinevad töotalgud sisaldavad endas nii teatud töö õppimist, koos tegutsemist, koos planeerimist, suhtlemist, teiste võimetega arvestamist kui ka vabatahtlikku tegevust.

Läbiv teema „Kultuuriline identiteet”

Teema käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaidi kujundajana ning kultuuride muutumist ajaloo vältel, kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktikate eripärast ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust ning on kultuuriliselt salliv ja koostööaldis.

- Muusikaõpetus tutvustab õpilasele Eesti ja teiste rahvaste rahvalaule ja rahvapille, ka pillimängu.
- Põhiainetundide salmid tutvustavad õpilastele rahvuslikku pärandit läbi aegade kuni tänapäevani.
- Käsitöötundides meisterdatakse looduslikest materjalidest ning lähtudes rahvapärilisusest.
- Kuupidude korraldamisel peetakse kinni rahvakalendri tähtpäevadest ja nendega seotud kommetest.
- Kodulooõpetus tutvustab rahvapärilisust läbi vanade ametite ja põllutööde.
- Inimese- ja ühiskonnaõpetuse raames tutvutakse oma suguvõsa pärandi ja kommetega, toetades nii kultuurilise identiteedi arengut kui perekonna väärtustamist.
- Võõrkeele tundides laulavad õpilased teiste rahvaste laule ja loevad nende luuletusi, kuulavad lugusid teise keele kirjandusvarast, tutvudes rahva kommete ja väärtustega.

- Ajaloo ja geograafia tundides ning inimeste elulugusid kuulates tutvuvad õpilased maailma rahvaste kultuuri ja pärandiga läbi aegade.
- Kooli igapäevaelu õpetajate ja teiste töötajate eeskujuga loovad õpilasele matkimisväärse eetilise ja meie kultuuriruumile omase käitumismustri.
- Kunstiline kasvatus arendab tundeelu ja sotsiaalseid võimeid ning on aluseks sallivusele ja erinevuste hindamisele.
- Arvukad ja väga erinevad ehtsad meelte kogemused igapäevases õppetöös soodustavad õpilase uudishimu teket kõige uue ja erineva suhtes.

Läbiv teema „Teabekeskond ja meediakasutus”

Teema käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist teadlikuks ja analüüsivaks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat teabekeskkonda, suudab meediamaailma sisu ja allikaid kriitiliselt analüüsida ja kasutada, tunnustab autorlust, oskab luua kvaliteetset meediasisu, arvestades oma eesmärgi ja ühiskonnas omaks võetud suhtlemise norme, ning toimib turvaliselt ja vastutab oma käitumise eest end ümbritsevas teabekeskkonnas.

- Lähtuvalt ealistest eripäradest on I kooliastmes õpetus pildikeskne. Nii pakutakse lapsele õppe käigus hulgaliselt kujutluspilte ja vähendatakse ka pildivajaduse rahuldamist filmide, arvutimängude, nutitelefonide ehk laiemalt ekraanide abil.
- Õpetajate eeskujude ning vestlused klassis kujundavad õpilase oskust valida olukorrale sobiv väljenduslaad ning eristama avalikke ja isiklikke teemasid suhtluses.
- Suhtlemisoskusi arendatakse nii liikumise ja kunsti tundides kui ka ühise õppimise käigus kõigis põhitundides.
- Igapäevase õppematerjali valib õpetaja ning vahendab seda õpilastele. Tihti esineb juttude ja salvide kordamist, mis eriti juttude puhul kujundab õpilase arusaama ühe loo muutlikkusest, sõltuvalt jutustajast ja erinevatest olukordadest.
- Tehnilised vahendid ei ole I-II kooliastme tundides õppematerjali vahendamiseks üldjuhul otstarbekad, eelistatud on elava muusika, õpilaste nähes valmiva joonise, mudeli jne kasutamine.
- Projektõppe ülesanded kavandatakse nii, et õpilane püstitaks ise antud teemal tööküsimuse, otsustaks teabevajaduse üle, teeks vajalikud otsingud, hindaks kogutud teavet ning kasutaks seda oma töös.
- Meelteharjutuste abil arendatakse kõigi meelte kasutamist, teadvustatud meelemuljete vastuvõtmist ning seeläbi põhjalikku ümbruse tunnetamist.
- Nimetatud oskused on olulised ümbruses toimuva adekvaatsel hindamisel ning teadlike valikute ja otsuste tegemisel meediaruumis.

Läbiv teema „Tehnoloogia ja innovatsioon”

Teema käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja nüüdisaegseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

- Õppimine toimub valdavalt läbi tegevuse. Erinevate tehnoloogiliste võtete kasutamist õpitakse kindlate projektide raames (näiteks foto- ja videotehnika).
- Koolitööde vormistamine toimub üldjuhul käsikirjaliselt ja käsitsi kujundades.

- IKT lahendusi samade ülesannete lahendamisel õpitakse samuti kindlate projektide raames.
- Käsitöö tundides alustatakse puhtalt käsitööst, et õpilane õpiks materjale isikliku kogemuse abil tundma. Käsitöö kogemused õpetavad lapsele erinevate tehnoloogiate põhimõtteid ning nende tundmine võimaldab tulevikus erinevaid tehnoloogiaid loovalt kasutada ja ka uudseid lahendusi otsida.
- Käsitöö tundides rakendatakse ka projektõpet leiutamisülesannetega, kus õpilane saab vabalt rakendada oma algatusvõimet ja loovust, materjalide tundmist, aga ka koostööoskusi.

Läbiv teema „Tervis ja ohutus”

Teema käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist vaimselt, hingeliselt, emotsionaalselt, sotsiaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline järgima tervislikku eluviisi, käituma turvaliselt ning kaasa aitama tervist edendava turvalise keskkonna kujundamisele.

- Oma vaimse tervise hoidmiseks on vajalik oskus ennast jälgida, analüüsida oma tundeid ja mõtteid. Neid oskusi arendavad kõik kunstilised õppeained ning kogu kasvatus.
- Oskus teisi kuulata on oluline nii enda kui teiste ohutuse tagamiseks. Kuulamisoskust arendab eelkõige koos õppimine, aga ka igasugune kunstiline tegevus.
- Julgus oma arvamust avaldada ning abi küsida on enda ohutuse seisukohalt ülioluline. Enda avamise julgus kujuneb usalduslikus õhkkonnas.
- Adekvaatne enesehinnang toetab inimest suhtlemisel ning keerulises olukorras. See areneb kirjeldava hindamise ja lapse võimeid ning vajadusi arvestavate ülesannete toel.
- Tervislik toit toetab lapse arengut, ei ohusta tema tervist, annab hea enesetunde.
- Harjumus puhata, liikuda ja õues viibida on olulised iga terviseaspekti seisukohalt.
- Harjumus teha mõtestatud tööd omab tähtsust peamiselt vaimse tervise seisukohalt.
- Oskus teha valikuid kaitseb inimest nii füüsiliste kui sotsiaalsete ohtude eest. Seda oskust õpitakse eakohaseid jutte kuulates ja nende üle arutledes.
- Kooli füüsiline keskkond on läbimõeldud, tervislik, ohutu ja meeldiv.
- Õpetajad toetavad nii eeskujuga, koolikeskkonna kujundamisega kui õppe ja kasvatuses korraldamisega usaldusliku õhkkonna teket klassis ja koolis.
- Inimese olemuse tundmaõppimine ja tunnetamine oma hinges aitab teisi väärtustada, nendega suhelda, vältides kiusamist.
- Huvi ümbruse vastu ja tähelepanelikkus aitavad ohtu tajuda.
- Looduse vaatlemine ning materjalide tundmaõppimine loovad turvatunde maailmas ja aitavad mõista ohu tekkimise põhjuseid.
- Ohutut liiklemist liikluses õpitakse vestluse ja mängu käigus; külastatakse suuremaid kohti nagu Kärkla, Haapsalu, Tallinn, Tartu vms. Lapsed liikleavad lisaks ka jalgratastel õpetaja järelevalve all.
- Ohuolukorras käitumist õpib laps kuulnud lugude ja näidendite abil, vestluste ja mängude käigus. Politsei koolitused koolis, kooliõe õpetatav esmaabi.
- Loodusainete õppimisel tähtsustatakse tähelepanelikku vaatlemist ja ohutust katsetamisel. Katsete läbitegemine ja vahetult kogemine soodustab õpitud

seaduspärade seostamist igapäevaeluga ning õpitud teadmiste kasutamist uutes olukordades.

Läbiv teema „Väärtused ja kõlblus”

Teema käsitlemisega taotletakse õpilase kujunemist kõlbeliselt arenenud inimeseks, kes tunneb põhilisi inimväärtusi (ausus, hoolivus, õiglus, kaastunne, abivalmidus, sõbralikkus, headus) ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

- Väärtuste ja hoiakute õppimisel on esmatähtis õpetajate eeskuju. Kasulikuks osutuvad ka muinasjutud ja loomalood, õpetlikud lood erinevatest usunditest, inimeste elulood, ajaloolised jutustused, mis pakuvad õppimiseks kujutluspilte.
- Õpilased loovad koos õpetajaga klassi käitumisreeglid. Õpilane osaleb ise reeglite loomises, õpib tundma ühiskondliku järelevalve toimimist klassis ning reeglite tähtsust.
- Konfliktide tekkides arutletakse klassis probleeme tekitanud teemadel. Õpetaja võib valida probleemse teemaga seotud jutte õppematerjaliks või kujundada asjakohaseid rollimänge.
- Konfliktide ennetamiseks õpivad lapsed suhtlemisoskusi, õpivad tundma oma tundeid ja väärtusi, inimese olemust.
- Oluline koht väärtuskasvatases on ka hoolival suhtumisel kogu looduse ja elusolendite vastu. Sellele aitab kaasa looduse vaatlemine ja tundmaõppimine, elu ja emotsioonide tajumine looduses.
- Inimese juures hinnatakse empaatiat, hoolivust, ausust, sallivust, lubaduste pidamist. . Arendatakse jagamise oskust, mis on oluline vastutustundliku ja jätkusuutliku eluviisi kujunemisel.

3.3. Õpetuse ja kasvatuse eesmärgid

1. Kasvava lapse kõikide jõudude ja võimete arengu soodustamine: maailmahuvi, loovus, terve moraalsus, kunstiline väljendusoskus, praktilised oskused, iseseisev mõtlemine, sotsiaalsed võimed, tahtejõud.

2. Üksikisiku sidumine looduse, perekonna ja ühiskonnaga: isikliku arengu ja ühiskonna teenimise ühendamise ja tasakaalustamine. Oma võimed ja isikupära väljaarendanud inimene teenib parimal viisil ühiskonda.

3. Õppeprotsessi kaugem eesmärk on võimaldada vaba, tervikliku, isikupärase ja vastutusvõimelise isiksuse kujunemist. Selle protsessi täiuslikuks viljaks on vabast tahtest tegutsev inimene, kes leiab oma ainulaadsed seosed maailmaga ning tegevuse sihi ja oskab eesmärgini jõuda.

3.4. Õpetuse ja kasvatuse põhimõtted

Inimese terviklikkus

Väärtustades inimese terviklikkust ning harmooniat iseenda ja ümbritseva keskkonna vahel pööratakse õppe ja kasvatuse kavandamisel võrdset tähelepanu järgmistele aspektidele:

selge mõtlemine;

tasakaalustatud tundeelu;

terve tahe.

Need võimed arenevad omavahelises dünaamilises seoses üksteist vastastikku, toetades ja tasakaalustades. Erinevates vanuseastmetes suhtestub nende võimete kasutamine erinevalt, liikudes kogemus- ja elamusõppelt mõtlemis- ning otsustusvõime arengu suunas. Tunniplaan sisaldab võrdväärseina nii intellektile suunatud kui ka kunstilis- praktilisi aineid. Pedagoogiline kolleegium väärtustab kõiki aineid võrdselt.

3.5. Õpetuse ja kasvatuse ühtsus

Õpetus, selle viis ning kasvatus on tervik. Õpetus ja kasvatus koos kujundavad lapse väärtushinnanguid ja eetikat, austust kõige loodu – nii inimese, looduse kui ka asjade vastu. Õppe- ja kasvatustööga kõige laiemas mõistes tegeleb kogu täiskasvanud koolipere. Vahetuks eeskujuks õpilasele on klassiõpetaja, kes saadab, kasvatab ja õpetab last üldjuhul 1. – 6. klassini.

Õpetaja enesekasvatus

Eeskuju on kasvatuses ja õpetuses samaväärne teadmiste vahendamise oskusega. Kõige paremini innustab last õppima ning käitumisideaale järgima ise sellega tegelev pühendunud õpetaja. Ainealase töö ning klassi ja kooli sotsiaalse keskkonna kujundamise kõrval tegeleb õpetaja regulaarsete tagasisivaadetega enda tegevusele, õpib tasakaalustama oma tundeid ning temperamendi ühekülgsusi. Õpetaja tunnistab tehtud vigu ning püüdleb ideaalide poole. Kuni murdeeni mõjutab kasvavat last vahetult õpetaja enda mõtte-, tunde- ja tahteelu tasakaalustatus, alates murdeest tugevneb õpetaja kõrgema Mina-teadvuse mõju.

Õppematerjal lapse arengu toetajana

Õppematerjali sisu ja selle vahendamise meetodika vastavad lapse hingelis-vaimsele arengule. Nii nagu füüsiline toit on füüsilise keha ülesehitusmaterjal, on õppeainete eakohane sisu toiduks arenevale hingelis-vaimsele inimesele. Waldorfkoolide õpetajad õpivad tundma ning arvestama lapse arengupsühholoogiat ning sellele vastavat õppemetoodikat ja didaktikat.

Lähtumine konkreetsest lapsest, klassist, konkreetsest olukorrast

Õppekava kehtestab üldised nõuded kõigile õpilastele ning annab õpetajale põhilised ainealased pidepunktid. Neid tundes kohtub õpetaja iga päev uute eluliste olukordade, uute väljakutsetega. Igal õpetajal on kohustus olla pedagoogilise protsessi kaaslooja, lähtudes konkreetsest situatsioonist, konkreetsest klassist, konkreetsetest õpilastest.

Waldorfpedagoogika ülesandeks on iga õpilast aidata ning talle väljakutseid esitada vastavalt tema võimetele ja vajadustele.

Kõikide õpilaste kaasamine

Õpilaste erinev võimekus intellektile suunatud ning kunstilis-praktilistes ainetes on loomulik. Isiksuse eripära ei deklareerita numbrilise hindamisega. Kõikide õpilaste kaasamist põhikoolieas võimaldavad mõtlemist, tundeid ja tahtetegevust ühendav õppeprotsess, jõukohased diferentseeritud ülesanded, klassi tervikkoosseisu osalemine kunstiliste etteastete harjutamisel ja esitamisel (kuupeod, kooli tähtpäevad, klassi näidendid).

Sotsiaalsus

Inimene on ühelt poolt sotsiaalsetes protsessides osaleja ja teiselt poolt nende kaaskujundaja. Kool on ühiskonna mudel. Individuaalsete võimete ja oskuste arendamise kõrval annab kool põhioskused ühiskonnas koos toimimiseks. Kooli- ja klassikollektiivis arendatakse sotsiaalsust, oskust igapäevast panusest lähtudes koos toimida ning tegutseda ühise eesmärgi nimel. Igas õppeaines leidub võimalusi kasutada sotsiaalse koostöö meetodeid. Tavapärase numbrilise hindamise puudumine, klasside ühisesinemised kuupidudel, klassi ühistööd, matkad ja näidendid ning kasutatav meetodika soodustavad erinevate võimete pinnalt tekkivat koostööd. Täiskasvanud koolipere on lastele sotsiaalse koostöö eeskujuks.

Meelte areng

Waldorkoolid pööravad tähelepanu laste meelte arendamisele. Maailma terviklik tajumine on võimalik läbi meelte koostoime. Koolikeskkond peab mõjuma kõikidele meeltele harmoneerivalt. Meelemuljeid on pigem vähem, aga kvaliteetsemaid. Esiplaanil on kõik loomulik – looduslikud materjalid, maitsed, inimhääle loomulik kõla, naturaalsed muusikahelid, harmoonilised värvid jne. Ideaalis sisaldaksid ka kõik koolitunnid meelte koostoime elemente. See lisab õppimisele tõelähedust. Meelte terve areng on tähtsamaid eeldusi inimese terviklikuks arenguks.

Temperamentitüüpide arvestamine

Waldorfpedagoogika arvestab erinevate temperamentitüüpide, nende eelduste ja vajadustega. Sellekohase ettevalmistuse annavad õpetajale erinevad waldorfpedagoogilised koolitused. Õpetaja teeb teadlikult tööd oma temperamentitüübi tasakaalustamisega ning pöörab tunni ülesehituses tähelepanu erineva temperamentiga laste erinevale kohtlemisele.

Harmooniline tunniplaan

Waldorkool töötab tunniplaani, mis on rütmiline, harmooniline ja tervislik. Perioodõppega alustatakse esimesest klassist, see võimaldab põhjalikumalt ainesse süvenemist nii õpilastele kui ka õpetajatele. Regulaarset harjutamist nõudvad ning kunstilis-praktilised ained toimuvad iganädalaste ainetundidena. Tunniplaanis paigutatakse teoreetilised, uue materjali omandamist nõudvad õppeained päeva algusesse, kordavale harjutamisele ning tegevusele suunatud ained koolipäeva teise poolde. Kõikides vanuseastmetes on terviklikkus proportsioonis nii intellektile suunatud kui kunstilis-praktilisi aineid. Rakendatakse ainetevahelist lõimimist ja projektõpet.

Õpihuvi säilitamine

Waldorfkool usaldab inimese loomulikku arengut ja õpihuvi ning teeb tööd selle säilitamise nimel. Õpihuvi säilitab vastav keskkond: kooli füüsiline keskkond, õpetuse sobiv sisu, eakohane metoodika, õpetajate entusiasm, pühendumus ja enesekasvatus, koostöö lapsevanematega, hinneteta õppimine, tunnustamine, tunnistused.

Koostöö

Waldorfkool eeldab kodu ja kooli tihedat koostööd. Õpetuse ja kasvatus terviklikkuse ning kvaliteedi tagavad õpetajatevaheline pedagoogiline koostöö ning kooli ja kodu vaheline mõistmine ja koostöö. Koostöö toimub vastavalt vajadusele, selle regulaarseteks vormideks on pedagoogilise kolleegiumi koosolekud, iga klassi lastevanemate koosolekud ja nõukogu (hoolekogu) koosolekud.

3.6. Õpetuse ja kasvatuse teostus

Mõtlemine – tunne – tahe

Mõtlemine, tunne ja tahe on hinge kvaliteetid. Nende omavaheline tasakaalustamine on oluline pedagoogika valdkond, mis on seotud õppetööga erinevas vanuses lastega. Mõtlemist, tunnet ja taht arendavate meetodite mitmekülgne kasutamine arendab võrdväärselt üldpädevusi (pt 6.).

Kaasaegne tunnetusteooria kinnitab, et mõtlemise areng rajaneb eelnevatele elamuslikele ja tegevuslikele kogemustele. Kui mõtlemine ja tunded toimivad viljakalt koos, lisandub mõtlemisse südamesoojus, tekib vaimustus ja tunnetamisrõõm. Kui tahe rakendub tegusal moel, on inimene võimeline looma midagi väärtuslikku. Harmoonilises koostöös annavad mõtlemine, tunded ja tahe inimesele võimaluse maailma sündmustes positiivselt osaleda.

Tahtekasvatus

Tegutsemine ning tegutsemise läbi õppimine on väikelapse- ja nooremas koolieas kõige loomulikum tahte avaldumise viis. Algklasside õpilasele pakub õppimine rahuldust siis, kui ta seeläbi midagi teha oskab. Tahtekasvatuslik ehk tegevuslik aspekt domineerib 1.-3. klassi õppetöös.

Pedagoogiline ülesanne on viia lapse tahe, mis algselt on seotud tegutsemisega, järk-järgult seosesse mõtlemisprotsessidega. Tahtejõu rakendamine erinevates tegevustes tugevdab inimese mina-kogemust, ehitab üles identiteedi ja kujundab elutervet enesesusaldust. Selline mitmekülgne tegevust kaasav õpetus algklassides kujundab abstraktsele mõtlemisele vajaliku kogemusliku aluse. Tegutsevalt õppides jääb õpihuvi püsima.

Tahe areneb käsitöö- ja kunstiainete harjutavas õppimises, liikumistundides ja praktilisi töid sisaldavates õppeainetes, ühisprojektides ja matkadel, samuti kõikides õppetegevustes, mis nõuavad järjepidevat harjutamist ja mälu rakendamist. Noor inimene õpib taht rakendama mitte otseseid tegutsemisimpulsse või tundemeelolusid järgides, vaid mõtlemisele toetudes.

Tundekasvatus

Arenenud tundeelu on üks inimeseks olemise, emotsionaalse intelligentsuse ning sotsiaalsuse aluseid. Väärtushinnangute lähtekohana on ta tuleviku ühiskondlike tingimuste kujundaja. Koolikasvatus peab eriliselt hoolitsema lapse tundeelu arengu eest, kuna selle arengu peamine aeg langeb põhikooliikka. Kunstiainete osakaal tunniplaanis jääb samaks kogu põhikooli jooksul, neis domineerib praktilis-tunnetuslik, mitte teoreetiline aspekt.

Kõik kunstiharjutused – värvide, vormide, helide ja kunstipärase sõna maailma sisseelamine - koolitavad ja arendavad tundeelu. Kunstilise õpetuse osakaal kõikides klassides on suhteliselt suur, seda nii iseseisvate kunstiliste ainete kui õppemeetodina. Uuemad pedagoogilised uurimused näitavad, et maalimine, musitseerimine, liikumiskunstid ja muud õpilast tervikuna kaasavad kunstilised tegevused aitavad märkimisväärselt kaasa nii tunnetuslike kui ka sotsiaalsete võimete arenemisele.

Kunstilise kasvatus eesmärk ei ole subjektiivsete tunnete väljaelamine, vaid erinevate tajuvõimete ning praktiliste oskuste koolitamine objektiivse täiuslikkuseni. Objektiivsus tundeelus on sotsiaalse käitumise alus. Võime teise inimese olukorda temast lähtuvalt ja subjektiivsetest huvidest sõltumata sisse elada on eetilise käitumise lähtekohaks. See omakorda on eelduseks rahustevahelisele sallivusele ja rahukasvatusele.

Tundekasvatuse valdkonda kuulub lisaks kunstiainetele ka pildiline õpetusmeetod, mis on keskne õpetusmeetod jutustavates ainetes kooliküpsuse ja murdeea vahelisel ajal. Praktikas tähendab pildiline õpetus elavaid, õpitavat iseloomustavaid ja kirjeldavaid jutustusi ning võrdpiltide kaudu õpetamist. Õpetaja töö on siin kunstniku töö sarnane: tal tuleb otsida õpetussisu olemust tabavaid sõnalisi pilte. Selline õppemeetod käivitab lapse fantaasia, ta muutub õppeprotsessi kaasloojaks. Kui lapses toimib fantaasia, liitub sellega alati tundekogemus. Nii puudutab pildiline õpetus eriliselt tundeelu ja kinnistab õpitava inimese pikaajasse mälu.

Selleks, et toetada lapse tundeelu väljakujunemist, õpib õpetaja tundma arengupsühholoogia seaduspärasusi ning tegeleb teadlikult ka enda tundeelu tasakaalustamisega. Õnnestunud tundekasvatuse tagasisideks on õpilase innukus ja õppimissoov. Tunnete mitmekülgne kaasamine õppeprotsessi kindlustab õpihuvi säilimise.

Mõtlemise koolitus

Inimesele loomuomase huvi ja teadmishimu säilitamiseks on vaja teoreetilisi teadmisi pakkuda viisil, mis vastab lapse erinevatele arenguetappidele. Waldorfpedagoogikas rajaneb mõtlemise areng eelnevatele tegevuslikele ja elamuslikele kogemustele. Kogu põhikooliea jooksul arendatakse mõtlemisoskust sellest lähtuvalt. Eesmärgiks on, et õpilased kooli lõpetades oskaksid rakendada kogu mõtlemise skaalat alates fantaasiarikkast kujundlikust mõtlemisest kuni puhtloogiliste järeldusteni.

Intellektuaalseid teadmisi vahendatakse esimesest klassist murdeea alguseni pildilise õpetusmeetodi, kunstilise ja tegevusliku printsiibi kaasabil. Pildilise õpetusmeetodiga vahendatakse nii erialaseid termineid, mõisteid kui kausaalseid seoseid. Eesmärgiks on esitada mõisteid elavana ja mitmekülgsetes seostes. Nende tähenduse mõistmine toimub algselt konteksti ning õpetajapoolse intonatsiooni ning rõhuasetuste abil, järk-järgult lisandub mõisteline teadvustamise protsess.

5.- 6. klassis lisanduvad ained, mis vastavad abstraktse ja kausaalse mõtlemise valmidusele nagu näiteks ajalugu. Murdeeas ärkab loomulik üldine huvi intellektuaalsete teadmiste vastu. Pildilise õppemeetodi (jutustavad ained) ja fenomenoloogiliste vaatlustega (loodusõpetus) kaasnevad järgneva etapina mõisteline ja kausaalne analüüs. Areneb loodusteaduslik mõtteviis.

3.7. Põhikoolis taotletavad pädevused

Pädevus tähendab suutlikkust teatud valdkonnas tulemuslikult toimida. Pädevuse mõiste hõlmab teoreetiliste teadmiste kõrval ka nende rakenduslikku aspekti, väärtustades seega teadmiste elulisust. Pädevus põhineb nii teadmistel, oskustel kui väärtustel.

Waldorfkooli õppeprotsess kaasab järgnevate põhipädevuste astmelise loomise põhikooli jooksul:

Õpipädevus – tähendab eelkõige õppimist armastusest ja huvist maailma vastu. Võime märgata ja sõnastada probleeme. Suutlikkus kasutada erinevaid tõhusaid õpistrateegiaid, kohandades neid vastavalt individuaalsele õpistiilile. Oskus end õppimisele häälestada, huvi ja avatuse seisundi olemasolu, suutlikkus õpikeskkonda organiseerida, õppimist planeerida, objektiivne hinnang olemasolevatele teadmistele, uue teabe otsimine ja selle suhtestamine olemasolevaga. Olemasoleva teadmise pinnalt uue teadmise loomine, teadmiste ülekandmine sobivatesse kontekstidesse. Oskus analüüsida ja hinnata oma tegevust ja võimeid, soov suuta enamat, enesekindel valmisolek õppida uut. Pidev sisuline tagasiside ja eneseanalüüs aitavad suurendada õppija rolli oma õpitegevuse juhtijana. Õpipädevus samastub inimese vaimse aktiivsusega. Seda toetavad eakohane metoodika ja õppeainete mitmekülgne käsitus põhikoolieas.

Ettevõtlikkuspädevus – tähendab eelkõige võimet mõttega haaratud ideid praktiliselt teostada, õpitavat ja tegelikku elu seostada. Suutlikkus ideid luua ja ellu viia, näha probleeme ja neid lahendada, väärtustada ja leida loovaid lahendusi, oskus tegevusi kavandada, seada tegevuseesmärke ja valida sobivaid vahendeid, vajadusel kaasata nõu ja jõuga sobivaid inimesi, võtta ja kanda vastutust. Oma võimete ja tegevuse tulemuste hindamine ja väärtustamine, arukate riskide võtmine, finantskirjaoskuse rakendamine. Tegevuspädevust toetavad õpetuse metoodika (tegevuslik printsiip), projektõppeülesannete ning ühiste etteastete planeerimine ja teostus, klassi ja kooli ühisprojektid.

Kultuuri- ja väärtuspädevus – tähendab nii tegude, tunnete kui mõttetasandil seoste omamist kaasinimeste ja maailmaga. Eetiliste ja esteetiliste väärtushinnangute kujunemine. Töörõõm ja vastutus viia alustatud töö lõpule. Positiivne hoiak kõige elava ja ümbritseva suhtes. Erinevate ideede, arvamuste, oskuste, kommete väärtustamine. Abivalmis, arvestav ja sõbralik suhtumine kaaslastesse. Vastutustundliku ja tervisliku eluviisi väärtustamine. Väärtuspädevus samastub inimese eetikaga. Väärtuspädevuse kujunemist mõjutavad kõige otsesemalt kogu kooli keskkond ja täiskasvanud koolipere väärtushinnangud. Kultuuri- ja väärtuspädevuse kujunemist toetab rahvuskultuuri ja kirjandusliku pärandi õpetlikkuse tähtsustamine nii kunsti- ja muusikaõppes kui põhitundide rütmilises ja jutustavas osas, aga ka teiste rahvaste kultuuride tutvustamine võõrkeeleõppes, ajaloo, geograafias, samuti kultuurisündmuste korraldamine ning külastamine.

Enesemääratluspädevus – tähendab inimese kõikide olemusosade harmoonilise väljakujunemise kaudu tekkivat eneseteadvust (Mina-teadvust). Suutlikkus mõista ja hinnata iseennast, oma huve, tundeid ja võimeid, jälgida, kontrollida ja mõtestada oma tegevusi,

käitumisi ja suhtlemist, kujundada end isiksusena. Oskus väärtustada nii oma hingelist ja vaimset isiksust kui füüsilist keha ning väljendada end loomingus. Enesemääratluspädevuse teenistuses on kogu õppeprotsess ning õpetajate ja kasvatajate eeskuju.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus – tähendab suutlikkust ennast teostada ja oskust kollektiivis harmooniliselt toime tulla. Käitumisreeglite ja tavade omandamine, kultuurilise ühtsuse teke. Koostööoskuste kujunemine, abivalmis, arvestav ja salliv suhtumine kaaslastesse, vastutustunde ja enesekehtestamisoskuse arenemine. Sotsiaalse pädevuse kujunemist toetab kogu õppeprotsess laia valiku ühistegevustega ja ka õpetajate eeskuju. Abiks on ka õpetaja jutustustes, vanemates klassides käsitletavates inimeste elulugudes üles kerkivate eetiliste probleemide või vaatenurkade erinevuse üle arutlemine, aga ka kunstitundide töödevaatlused ja arutelud, ka arutelud kooli kodukorra või klassi reeglite üle.

Suhtluspädevus – tähendab suutlikkust olukordi mõista ning ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada. Oskus mõista teksti, arvestada suhtluspartneriga, valida sobiv käitumisviis, esitada ja põhjendada oma seisukohti, mõista ja kirjutada eri liiki tekste. Kujuneb väljendusoskus, võime mõista mitteverbaalset keelt, võime üle kanda erinevatel viisidel väljendatud sõnumite tähendust. Suhtluspädevuse arengut toetab arutelude ja oma töö tutvustamise tähtsustamine õppetöös, muusikalise, tantsulise ja kunstilise tegevuse suur osakaal õppetegevuses ning selle tihe lõimumine kõnekeskse tegevusega.

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus – tähendab loogilise arutlemise, põhjendamise ja tõestamise ning erinevate graafiliste esitusviiside mõistmise ja kasutamise oskust. Oskus ja huvi sõnastada probleeme, otsida seoseid, arutleda lahenduste üle, võrrelda, põhjendada valikuid, analüüsida tulemusi. Huvi matemaatika vastu, matemaatika sotsiaalse, kultuurilise ja isikliku tähenduse mõistmine, matemaatikale omase keele ja märgikeele tundmine. Matemaatikapädevuse kujundamist toetab matemaatika õppimine tihedalt seotuna igapäevase eluga, muusikaga, liikumisega, meisterdamisega. Loodusteaduste alane pädevus tähendab arenenud vaatlemisoskust, nähtuste põhjuslike seoste nägemise oskust, arutlevalt ja teadlikult eksperimenteerimise oskust. Tehnoloogiaalane pädevus ehk adekvaatsete abivahendite eesmärgipärase kasutamise oskus tekib läbi kogemusliku õppimise, kasutades minimaalseid vajalikke vahendeid, uute küsimuste tekkimisel lisavahendite vajadust hinnates. Vaatlemise, võrdlemise, arutlemise ja põhjendamise oskuste arendamisel on oluline roll õuesõppel ja õppekäikudel, loodusainete fenomenoloogilisel, kogemuslikul õppimisel.

Digipädevus – suutlikkus kasutada uuenevat digitehnoloogiat toimetulekuks kiiresti muutuv asjakohasust ja usaldusväärset infot ja hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärset; leida ja säilitada digivahendite abil infot ja hinnata selle asjakohasust ja usaldusväärset; osaleda digitaalses sisuloomes, sh tekstide, piltide, multimeediumide loomisel ja kasutamisel; kasutada probleemilahenduseks sobivaid digivahendeid ja võtteid, suhelda ja teha koostööd erinevates digikeskkondades; olla teadlik digikeskkonna ohtudest ning osata kaitsta oma privaatsust, isikuandmeid ja digitaalset identiteeti; järgida digikeskkonnas samu moraali- ja väärtuspõhimõtteid nagu igapäevaelus.

4. Liikluskasvatuse teemad kooliastmeti ja kavandatud liikluskasvatusalased tegevused

Vastavalt liiklusseaduse § 4 lõikele 1 on liikluskasvatuse eesmärk kujundada üksteisega arvestavaid liiklejaid, kellel on:

- 1) ohutu liiklemise harjumused ning kes tajuvad liikluskeskkonda ja hoiduvad käitumast teisi liiklejaid ohustavalt ja/või liiklust takistavalt;
- 2) teadmised ja oskused, mis toetavad nende endi ja teiste liiklejate toimetulekut ja ohutust mitmesugustes liiklusolukordades nii jalakäija, sõitja kui ka juhina.

Kooli rolliks on vastavalt liiklusseaduse § 4 lõikele 2 viia läbi laste liikluskasvatust ja valmistada õpilasi ette ohutuks liiklemiseks. Kooli poolt läbiviidav liikluskasvatus toimub kooskõlas Vabariigi Valitsuse kehtestatud määrusega nr 136 "Laste liikluskasvatuse kord".

Juhindudes "Laste liikluskasvatuse korra" § 5 lõigetest 3-5 ning Maanteeameti veebilehel www.liikluskasvatus.ee antud soovitustest, on liikluskasvatuse eesmärgid ja eesmärkide täitmiseks kavandatud tegevused jaotatud järgnevalt:

(1) *I kooliastmes on liikluskasvatuse eesmärgid:*

- 1) ohutuse väärtustamine ning tähelepanu pööramine ohutusele igapäevases õppe- ja kasvatusetegevuses;
- 2) oskus mõista ja väärtustada iseenda ohutust ning ohutut käitumist; ohuolukordade tekkepõhjuste selgitamine, ohu ennetamine, ohutust tagavate turvavahendite kasutamine, abi kutsumine.

(2) I kooliastmes on liikluskasvatuse sisuks jalakäija ja jalgratturi ohutu liiklemise, käitumise ja liikluses toimetuleku õpetamine, lähtudes eelkõige lapse koduümbruse liikluskeskkonnast.

(3) *II kooliastmes on liikluskasvatuse eesmärgid:*

- 1) õpetada mõistma ja väärtustama ohutust, iseenda turvalisust ning ohutut käitumist; oskus osaleda diskussioonides ohtu ennetavate tegevuste analüüsimisel ja õigete hoiakute kujunemisel;
- 2) ohutusosalaste teadmiste, oskuste, vilumuste lõimimine praktilistel õppustel ja reaalses liikluskeskkonnas.

(4) II on liikluskasvatuse sisuks erinevate liiklusolukordade selgitamine lapse enda ja teiste liiklejate seisukohalt ning linna ja maapiirkonna teedel ohutu liiklemise õpetamine.

Vastavalt "Laste liikluskasvatuse korra" § 6 lõigetele 5 ja 6 käsitlevad klassi- ja aineõpetajad igal õppeaastal integreerituna ainetundides iga kooliastme vastavaid liikluskasvatuse teemasid.

5. Õpingute alustamine ja lõpetamine

5.1. Kooli vastuvõtmine

Lapse eelregistreerimine kooli toimub lapsevanema kirjaliku avalduse alusel. Järjekorra alusel on koolil õigus eelisjärjekorras vastu võtta laps, kelle õed-vennad käivad samas koolis või lasteaias või on selle lõpetanud, kelle vanemad töötavad Hiiumaa Vabakoolis või, kes on kooli

ja waldorfpedagoogika valinud oma eelistuseks sisulistest kriteeriumidest lähtudes ja kes on oma tegevusega kooli arengule oluliselt kaasa aidanud.

Kooli esimese klassi õpilaseks saab kandideerida laps, kes saab seitsmeaastaseks jooksva aasta 1. oktoobriks. Õpilane võetakse kooli vastu kolleegiumi soovitusel ja kooli juhataja käskkirja alusel. Laps loetakse kooli vastuvõetuks Seltsi ja lapsevanema vahelise lepingu sõlmimisega, milles sätestatakse Seltsi ja lapsevanema õigused ning kohustused õpilase koolis õppimise ajal.

Kui õpilase kodune keel erineb kooli õppekeelest, on nõutav õppekeele valdamine õppeks vajalikul tasemel. Keeleoskuse taset kontrollib kooli kolleegium.

5.2. Koolist väljaarvamine

Kooli juhataja arvab lapse kooli õpilaste nimekirjast välja, arvestades kolleegiumi arvamust:

- vanema taotluse alusel, informeerides sellest kooli ette vähemalt üks kuu;
- kui laps on asunud haridust omandama teises õppeasutuses;
- kui koolis ei viida õpinguid läbi klassis, kus õpilane peaks õpinguid jätkama;
- kooli lõpetamisel;
- lapse surma korral;
- kui lapsevanem rikub Seltsiga sõlmitud lepingut;
- kui eelnevalt on lapse suhtes kasutusele võetud mõjutusvahendeid ja probleemidest on teavitatud lapsevanemaid, teatades sellest lapsevanematele vähemalt kaks nädalat ette.

Juhataja võib arvata õpilase kooli nimekirjast välja, kui õppemaksu maksmisega on viivitatud rohkem kui kaks kuud arvates õppetasu maksmise tähtpäevast ja Seltsile ei ole esitatud õpilase lapsevanema põhjendatud avaldust õppetasu maksmise tähtaja pikendamiseks või õppetasu maksmise kohustusest osaliselt või täielikult vabastamiseks, või kui selline avaldus on jäetud rahuldamata.

5.3. Kooli lõpetamine

Kooli lõpetamiseks peab õpilane täitma PRÕK § 23 kehtestatud nõuded.

6. Õppekeskkond

6.1. Õpe liitklassis

Hiiumaa Vabakoolis korraldatakse õpet liitklassides, kus eri vanuses lapsed õpivad koos ning toetavad üksteist. Õppetöö liitklassides on toimunud juba külakoolidest alates, kus ühes klassiruumis õppisid koos kõik piirkonna lapsed. Liitklassis õpib õpilane teistega arvestama, tegema nii iseseisvat kui grupitööd, koondama tähelepanu, nii teisi kuulama ja abistama kui ka ise teistelt abi vastu võtma. Põhikooli- ja gümnaasiumi seaduse kohaselt võib moodustada liitklassi, kui kahe või kolme klassi õpilaste arv on põhikoolis kokku 16 või alla selle.

Liitklassis toimub õpetaja diferentseeriv juhendamine kogu klassis. Iga klassirühma õppijad tegelevad oma õppetasele vastavate õppeülesannetega. Klassis on toetav õhkkond, kus õpilased aitavad üksteist ja teevad paindlikku koostööd. Vanemad õpilased pakuvad sotsiaalset pädevust, noorematel on võimalus keerulisemate tegevustega tegeleda. Liitklassis toimub õpilaste vahel tugev koostöö. Mõnel andekamal või vanemal õpilasel on võimalus soovi korral ka abistada ja selgitada kaasõpilastele tööülesandeid.

6.2. Õppevara ja õpikeskkond

I kooliastmes õpikuid ei kasutata. II kooliastmes kasutatakse õppetöös kirjandust õpetaja valikul, lisaks iseseisvas töös. Õpilased kasutavad tundides suureformaadilisi vihikuid, millesse tehakse kõik ülesanded. Õppeaasta jooksul kujuneb sellest ainevihikust õpilase isiklik õpik. Igas ainetunnis kasutatava vihiku formaadi osas teeb otsuse õpetaja, arvestades ülesannete iseloomu, lauapinna suurust ning õpilaste vajadust vihiku koju kaasa võtmiseks.

Tundides kasutatakse nii joonistamiseks kui alguses ka kirjutamiseks vahakriite. 2. klassi lõpus alustatakse kirjutamist sulepeaga. Maalimisel kasutatakse akvarellvärve ja vahakriite. Lisaks kasutatakse ka värvipliatsid.

Nii vihikud ja maalimispaberid kui ka kriidid, sulepead ja akvarellvärvid soetab kool. Selline korraldus on tingitud sellest, et koolil on lihtsam ja soodsam hankida ühesuguseid kvaliteetseid töövahendeid kogu kooli õpilastele.

Muusikaõpetuse korraldamiseks on koolis olemas PRÕK-s ettenähtud tehnilised vahendid. Kool hoolitseb ka selle eest, et kõigil õpilastel oleks muusikatundides võimalik musitseerida laial valikul pillidel, sealhulgas plokkflöödil ning väikekandel, mida laps võtab vajadusel harjutamiseks ka koju kaasa. Muusikaõpetust viiakse läbi ruumis, kus on piisavalt ruumi liikumisharjutusteks või rühmatöö korraldamiseks.

Õpilane saab koolist loodusainete ja käsitöötundides kasutatavad töövahendid ja materjalid. Olenevalt ülesannetest tuleb õpilasel aeg-ajalt ka endal õpetaja juhiste järgi töövahendeid valida, loodusest koguda ja kaasa võtta. Praktilisi töid viiakse läbi vastavalt vajadustele ja

võimalustele õues või klassis, kus on valamud sooja ja külma veega ning kergesti puhastatava pinnaga lauad.

Klassis on kriiditahvel (joonistamise võimalusega), valik värvilisi kriite. Materjalide ja looduslike objektide näidismaterjalid kogutakse klassi õppekäikudel ja õuesõppetundidel kooliaias või vajadusel valmistab need ette õpetaja. Väärtustatakse isetehtud asju. Ka geometriliste vormide näidised koguvad lapsed ise klassis kasutamiseks.

Keeleõpet toetavad materjalid ja abivahendid koostab ja valmistab ette õpetaja. Eakohaseid teatmeteoseid saab koolis kasutada, laia valiku ilukirjanduse juurde juhatamiseks tutvustatakse lastele Kärkla raamatukogu. Suhtlemise hõlbustamiseks tunnis on klassis mööbli ümber paigutamise võimalus.

Liikumistunnid toimuvad suures osas välitingimustes. Tähtsustatud on värskes õhus liikumine. Siseoludes toimuvad tunnid ruumis, mis on piisavalt avar turvaliseks liikumiseks. Õpilastel on võimalus kasutada korvpalliväljakut, jalgpalliväljakut, suusarada, matkaradasid, discgolfi rada. Vajadusel kasutatakse kokkulepete alusel eriotstarbelisi valla või eraruume (võimlemissaal, pallimängusaal, puitpõrandaga tantsusaal, staadion vms).

6.3. Õuesõpe

Looduslik keskkond rakendab tööle kõik meeled, olemata sealjuures ühelegi meeltest kurnav. Looduskeskkond oma loomulikkuses ei paku tavaolukordades liiga tugevaid või liiga kiiresti vahelduvaid meeltemuljeid. Kuna kõik meeled saavad optimaalselt rakendust, kujuneb olukord, kus aju on kõige vastuvõtlikum ning õppimine kõige tõhusam.

Õuesõpe on õues korraldatud õppetund, mille puhul õuekeskkond on õpetuse ja kasvatus korraldusele lisaväärtuseks. Õuekeskkonnas võib olenevalt olukorrast väärtustada nii värsket õhku, vaba liikumisruumi, külluslikku elusat ja elutut vaatlusmaterjali, kui ka laia valikut fantaasiat vabastavaid looduslikke materjale – nii matemaatika, loodusainete, kui ka kunstiõpetuse ja käsitöö õppimiseks. Õpetaja viibib kogu õue-õppetunni vältel klassi juures. Kooli territooriumilt lahkudes vastutab õpetaja õpilaste järelevalve eest. Õuesõpe toimub kooliõues ja erinevates looduspaikades.

Õuesõpe on kohaldatav kõikidele ainetundidele ja ka tunniplaani välisele õppele.

6.4. Külustusõpe

Õppekäik toimub alati õpetaja juhendamisel. Vajadusel kutsub õpetaja kaasa teisi õpetajaid või lapsevanemaid. Õpetaja vastutab piisava laste juhendamise ning järelevalve korraldamise eest.

Õppekäigud ja külustused kooskõlastatakse kolleegiumiga, et tagada toimiv sisuline koostöö erinevate ainete õpetuse vahel ning sujuv koolielu.

Õppekäigud võimaldavad väga mitmekesist kogemusõpet valdkondades, mille praktiseerimine koolimajas on keeruline või võimatu. Õppekäikudel on oluline osa 3.-4. klassi koduloos, ühiskonnaõpetuses, inimeseõpetuses, kunstiõpetuses, loodusainetes.

6.5. Projektõpe

Projektõpe on õppeainesisene või õppeainetevaheline õppetöö vorm, mille puhul tavapärasest tunnirütmist ning tegevuskavast on loobutud. Õpilane või õpilaste rühm juhib ise oma tegevust seatud ülesande lahendamise poole liikudes. Õpetaja toetab ja vajadusel juhendab, kuid ei kavanda otsest tegevusplaani.

Projektõpe on iseseisvust, töö kavandamist, ülesannete jagamist, vastutuse jaotamist ning kandmist, läbirääkimisoskusi ning aja planeerimise oskusi arendav protsess. Tegemist on keeruka ülesandega nii sotsiaalsete kui vaimsete oskuste vallas, mis võimaldab õpilasel areneda just tema isiku eripäradest lähtuvalt. Projektõpe võimaldab ka lõputuid kombinatsioone erinevate õppeainete lõimimiseks ning väga erinevate üldpädevuse kujundamiseks.

Lähtudes õpilaste huvidest ja kooli väärtustest osaletakse ka koolidevahelistes projektides.

Projektõppe korraldamise tingimuste kohta teeb otsuse kolleegium.

6.6. Koduülesanded

Koduülesanded peavad olema õpilasele jõukohased ning ei tohi nõuda lapselt ebamõistlikult suurt osa tema puhkeajast.

Koduülesannete eesmärk on innustada last koolis õpitud meenutama või järgmiseks tunniks valmistuma.

6.7. Iseseisva õppe päev

Rakendame oma koolis muutunud õpikäsitust, et kasvatada ennastjuhtivat õppijat, kes seab eesmärgid ja otsib lahendusi ning vastutab tulemuse saavutamise eest. Iga epohh (ehk õppeperiood) lõpeb kuupeoga, mis toimub tavaliselt neljapäeviti. Kuupeole järgnev reede on enamasti lastel iseseisva õppe päev (va detsembris ja juunis). Iseseisva õppimise päeval arendatakse kõiki üldpädevusi. Õpetajad on koostanud ülesanded, lõimides erinevaid ainevaldkondi. Aineõpetajad annavad vastavaks päevaks ülesanded eelmisel koolipäeval. Kokku võib lastel õppeaastas olla kuni 8 iseseisva õppe päeva. Iseseisev õppimine arendab ajaplaneerimisoskust ja erinevate õpistrateegiate omandamist.

7. Õppetöö korraldus

7.1. Rütm koolielus

Kõik maailma eluavaldused toimuvad rütmiliselt. Inimese kõige tajutavam rütm on südametegevus. Inimese igapäevaelus on päevarütm see, mis aitab tal toimida efektiivselt ja tulemuslikult. Õppe- ja tunniplaani ülesehitus ning teemavalik üksikutes ainetes püüavad kanda ja arvestada kooliaasta, -nädala, ja -päeva rütmilist kulgu ja vastata inimese loomupärasele rahu, vastuvõtuvalmiduse ja liikumistungi vaheldumisele.

Õppeainete eripärast lähtuvalt liigendatakse õppetöö põhi- ja aineõppeks, kasutades didaktilise vormina perioodiõpet ja ainetunde. Perioodiõpet kasutatakse õppeainetes, kus on otstarbekas aineüksuste kompaktne käsitus, ainetundide kujul vahendatakse eelkõige neid aineid, mis nõuavad pidevat harjutamist.

Perioodiõppe tunnid on paigutatud päeva algusesse, kandes põhitunni nime. Tunni üldine ülesehitus on sarnane kõikide ainete puhul: rütmiline osa/tööosa/jutustav osa.

Põhitund ja selle rütm

Põhitund on perioodiõppe ainetund, mis reeglina alustab koolipäeva ning kestab kaks akadeemilist tundi. Järgnev rütmiline jaotus on toetavaks skeemiks, millele õpetaja konkreetsest klassist, laste vanusest, tunni aineist ja temast lähtuvalt loominguiliselt läheneb.

- Tunni alustamine ehk rütmiline osa (rütmilised harjutused, liikumist kaasavad muusika ja kõneharjutused) – aktiveerib, harmoneerib ja koondab õpilasi.
- Kordamine. Eelnenud õppeprotsessi jätkamine, teadvustav osa (õpilased meenutavad ja jutustavad eelmisel korral käsitletud aineistikku mälupiltide või kodutööde põhjal, käsitletu kokkuvõtte vormistatakse ainevihikusse) - aktiveerib kujutlusvõimet, tegeleb mälu ja mõtlemisvõime arendamise ning teadvustamisega.
- Uue aineistiku tutvustamine (jutustavates ainetes õpetaja jutustab pildilisest õpetusmeetodist lähtuvalt, loodusõpetuses fenomenoloogilised vaatlused, matemaatikas küsimuse püstitamine) - aktiveerib tunde- ja tahteelu.
- Õpetatu süvendamine, praktiline osa (käsitletu töötatakse tegevuslikust printsiibist lähtuvalt läbi liikudes, joonistades, uusi oskusi harjutades jne) - rakendab mõtte ja tunde tegevusse, kujundab nendega seostuvalt tahet.
- Tunni lõpetamine, rahunemine (õpilased viiakse harmooniliselt rahunemiseni, nt sobiva kõne või muusikaharjutuste kaudu või mõnel muul harjumuspärasel viisil. Ka jutustav osa, eriti I kooliastmel, on selleks kohane.) - viib õppetunni ajal käivitunud protsessid rahu olukorda ja tekitab uut õppimisvalmidust.

Ülaltoodud õppetunni ülesehitus arvestab inimese keskendumisvõime iseloomulikku rütmi ja puudutab järk-järgult õpilast tervikuna. Intellektuaalset pingutust, tähelepanelikkust ja täpsust

eeldav osa on tunni alguses. Järgmine, tundeelu puudutav osa pakub lastele tundeelamuse kaasamist läbi isikliku kujutlusvõime rakendamise. Praktiline ja seeläbi virgutav etapp on tunni lõpuosas. Selline õppetund ei koorma õpilast ühekülgsele üle. Vahetund ei muutu kogunenud pingete väljaelamise kohaks.

Lähtuvalt õpilaste vanusest omavad tunni osad erinevat kaalu. Kui algastmel on tunni algus- ja lõpuosal suurem osakaal ning ainekult tulenev tööosa on laste jõudluse tõttu väiksem, siis järgnevatel kooliastmetel kasvab tööosa proportsionaalselt rütmilise sissejuhatuse ning tunni lõpuosa (kokkuvõtte või jutustav osa) vähenemisega. Sarnaselt põhitunnile saab rütmistada ka teisi tunde.

Õöpäeva rütm

Õppimisprotsess tervikuna on organiseeritud nii, et see mõjub õpilase teadlike kujutuspiltide tasandist sügavamale ja võtab arvesse ka une ajal toimuvat küpsemist. Metoodiliselt jaguneb õppeprotsess kolme faasi:

- kogemine, vaatlus, eksperimenteerimine (tahte rakendamine);
- meenutamine, kirjeldamine, iseloomustamine, ülestähendamine (tahtega seotud tunne);
- läbitöötamine, analüüsimine, abstraherimine, teooriate loomine (tahtega seotud mõte).

Pärast kogemist ja kirjeldamist tuleb paus, mis võimaldab omandatust distantseeruda. Alles une ajal toimuvat alateadvuses töötlemist järel viiakse õppeprotsess lõpule: eelmisel päeval tunde ja tegutsemise tasandil omandatud materjal tõstetakse mälu pildina teadvusesse. Järgmisel päeval käsitletakse sama materjali kinnistavalt, analüüsivalt. Seega arvestab waldorfpedagoogika une ja ärkveloleku polaarsust, kuna areng ei eelda mitte ainult kognitiivseid, vaid ka hingelisi võimeid, pinget õppimise ja unustamise, teadliku ja alateadliku, une ja ärkvelolemise vahel. Nii osaleb õppimisel inimene kui tervik.

Tunniplaani üles ehitades tuleb õppetunde järjestades arvestada ööpäevase rütmi seostust loomulike teadvusseisundite vahetumisega. Ärkvel teadvust nõudvad ained, nagu põhiained ja võõrkeeled püütakse paigutada hommikul esimesteks tundideks. Nendele järgnevad loodusained, religioon ja kunstained. Käsitööained ja sporditunnid paigutatakse koolipäeva viimasteks tundideks.

Nädala rütm

Õpetajate kolleegium tegutseb nädalarütmis. Igal nädalal toimuvatel pedagoogilistel kolleegiumi koosolekul tehakse tagasivaade olnule, analüüsitakse kogemusi, tegeletakse pedagoogiliste küsimustega sisuliselt ning planeeritakse tööd lühemas ja pikemaajalises perspektiivis.

Kuu rütm

Kuu rütmiga langeb suuremal või vähemal määral kokku peaaegu periood. Perioodõpe alates esimesest klassist võimaldab ühelt poolt süvenemist ning teiselt poolt teadlikku ümberkäimist

mäluprotsessidega. Perioodõppe aine mitte ei unustata peale õppeperioodi lõppu, vaid talletatakse igakülgsest läbitöötatuna pikaajalises mälus.

Kuu rütmi saadavad kooli kuupeod, kus klasside tervikkoosseisud esitavad kunstilises vormis seda, mis klassis kuu või kahe jooksul õpitud. Kuupidu toimub enamasti üks kord kuus iga epohhi lõpus. Kuupidu on ka oluline sotsiaalse koostöö vorm. Etteastete kavandamine ja ühine peo planeerimine arendavad õpilaste oskusi rühmana töötada ning aega planeerida, toetavad ettevõtlikkust ning lisavad esinemisjulgust.

Kooliaasta rütm

Koolielu korraldus võtab arvesse aastaegade vaheldumise ja kasutab ära vastavad sisemise ja välise töö võimalused.

Erinevate aastaegade pidusid tähistatakse ühiselt. Siseelu aktiivsus on sügisel juba olemas ja süveneb talve lähenedes. Kevadel sisemine aktiivsus väheneb ja toimingud suunduvad väljapoole. Seetõttu toonitab septembris tähistatav Miikaelipäeva pidu isikliku sisemise aktiivsuse olulisust. Mardipäev oma lühiretkede ja esinemistega valmistab ette sügisese aktiivsuse süvenemist jõulude lähenedes. Advendipidu, advendiküünla süütamine ja sellele järgnev adventiaeg jõulupeo ning eriliste jõuluettevalmistustega süvendab inimlik-sotsiaalset rõhuasetust. Kolmekuningapäeva tähistamine lõpetab jõuluaja ning suunab jõulude poolt uuendatud meeled argistesse tööaskeldustesse. Kevad–talvel omandavad pidustused väljapoole suunatud iseloomu. Koolis korraldatakse vastlapidu. Ülestõusmispühadeks valmistatakse klassiti, nooremates klassides looduse ärkamise rõõmule keskendudes, vanemates klassides pühade kristlikku sisu puudutades. Kooliaasta lõpetatakse kevadpeoga.

Kooliaastas on kindel koht kooli, paikkonna ja riiklike pühade ning tähtpäevade tähistamisel. Pidulikult sisustatakse Eesti Vabariigi aastapäev, kooli sünnipäev. Kevadsuvel avatakse kooli uksed huvilistele.

Aineperioodide järjekorda planeerides püütakse paigutada vaheldumisi loodusteaduslikud, matemaatilised ja humanitaaraineid ning panna need kokku kõlama aastaegade vaheldumisega.

7.2. Põhitund ja põhiained

Põhiaineid õpitakse perioodõppe vormis. Põhitund on koolipäeva alguses, reeglina esimene tund. Põhitund on kahe akadeemilise tunni pikkune.

Põhiainetena õpitakse:

- eesti keelt (1.-6. klass);
- kirjandust (5.-6. klass);
- matemaatikat (1.-6. klass);
- loodusõpetust (1.-6. klass läbi erinevate loodusõpetuse õppeainete);
- lõimitult eesti keele ja matemaatika tundidesse õpitakse 1.-3. klassis vormijoonistust.

Õppeperiood ehk eposh kestab 3-4 nädalat. Perioodide pikkuse ja omavahelise järgnevuse otsustab klassiõpetaja koos aineõpetajatega aasta õppetööd kavandades ning lähtudes PRÕK-s toodud nädalatundide arvust. Täpne eposhide jaotus kirjutatakse lahti iga õppeaasta alguses tunniplaani lisana.

Õppeaastas on 35 nädalat. Iga nädal toimub 1 põhitund, mis on 2 akadeemilist tundi. Alates kolmandast klassist lisandub põhitunnile 2 harjutustundi nädalas, kus õpitakse vastava eposhi põhiaineid. Kokku toimub õppeaastas 1. ja 2. klassis 350 põhiaine ning 3.-6. klassis 420 põhiaine tundi.

7.3. Muud õppeained

Regulaarselt õpitakse I ja II kooliastmes aineid, mille puhul on oluline järjepidev harjutamine (võõrkeeled) või on tegemist kustuslik-praktiliste ainetega. Aineõppe tunnid läbivad õppeaastat regulaarsete nädalatundidena.

Aineõppetundidena õpitakse:

- inglise keel (1.-6. klass);
- vene või prantsuse keel (1.-6. klass);
- muusikaõpetus (1.-6. klass);
- inimeseõpetus (2.-3. klass ja 5.-6. klass);
- kunstiõpetus (1.-3. klass);
- käsitöö (1.-3. klass);
- liikumine (1.-6. klass);
- ajalugu (5.-6. klass);
- ühiskonnaõpetus (6. klass);
- kunstiõpetus (4.-6. klass);
- käsitöö ja kodundus/tehnoloogia (4.-6. klass).

Õpitavate võõrkeelte osas tehakse valik, arvestades klassi lapsevanemate eelistusi, samuti arvestades kooli võimalusi leida keeleõpetajaid. Sealjuures on eelistatud erinevatesse keelerühmadesse kuuluvate keelte õppimine. A-võõrkeelena õpivad kõik õpilased inglise keelt ning B-võõrkeele puhul pakub kooli valikut vene või prantsuse keele vahel. Mõlemat võõrkeelt hakatakse õppima esimesest klassist, aga A-võõrkeelel on suurem rõhk ning B-võõrkeel on pigem tutvustav ja lapse üldist arengut toetav.

Ühe nädalatunniga aastas olevaid õppeaineid võib õpetada intensiivselt ja poolaasta kaupa kahe ainetunniga nädalas. Sel juhul õpitakse esimesle poolaastal intensiivsemalt ühte õppeainet ning teisel poolaastal intensiivsemalt teist. Vastav kokkulepe tehakse iga õppeaasta alguses eraldi. Kindlasti ei ületata õpilase nädalas lubatud õppetundide arvu.

7.4. Valikulised tunniplaanivälised tegevused

I kooliastmes on koolipäevad kuni 5 akadeemilise tunni pikkused, II kooliastmes kuni 7 tunni pikkused. Tunniplaani koostab kooli juhataja koostöös kolleegiumiga. Peale koolipäeva lõppu on õpilasel kokkuleppe alusel võimalus teha individuaalset tööd klassiõpetaja või aineõpetajaga.

Õpilasel on võimalus peale kohustuslike koolitundide lõppu osaleda ka erinevates huviringides, mille valik sõltub igal õppeaastal õpilaste soovidest ning kooli ja õpetajate võimalustest. Huviringide valik on kooskõlas kooli õpetuse ja kasvatusese põhimõtetega.

Koolis on loodud laste jaoks eraldi ruum n-ö pusleklass, kus lapsed saavad vabal ajal mängida ja aega veeta.

7.5. Tunniplaanivälised tegevused

PRÕK § 15 lõike 5 kohaselt võib hoolekogu (Hiiumaa Vabakoolis nõukogu) nõusolekul kooli omapära ja piirkondliku eripära arvestamiseks ning lõimitud aine- ja keeleõppe kasutamiseks muuta riikliku õppekava kohustuslike õppeainete nimistut (sealhulgas liita ning ümber kujundada õppeaineid) ning muuta tunniplaan, tagades oma kooli õpilastele riiklikus õppekavas määratud üldpädevuste, õpitulemuste ning kooliastme lõpuks taotletavate teadmiste, oskuste ja hoiakute saavutamise.

Hiiumaa Vabakoolis on võrreldes PRÕK-ga järgmised erisused:

- Võõrkeele tundide arv on waldorfpedagoogikale omaselt I kooliastmes 8 tunni võrra suurem kui riiklikus õppekavas ette nähakse. Koolis õpitakse alates esimesest klassist kahte võõrkeelt. A-võõrkeelena inglise keelt ning 11. märtsil 2023 jõustunud PRÕK muudatuste kohaselt pakutakse õpilasele B-võõrkeele õppima asumisel võimalust valida kahe või enama võõrkeele vahel. Hiiumaa Vabakoolis valib õpilane B-võõrkeeleks kas vene või prantsuse keele.
- Kehaline kasvatus on ümber nimetatud liikumise tunniks. Õppetunni koormus ja õppesisu lähtub PRÕK lisast 8.
- Kohustuslikest õppeainetest on I kooliastmes tööõpetus nimetatud ümber käsitööks ja moodustab 1.-6. klassini ühtse terviku. Õppetunni koormus ja õppesisu lähtub PRÕK lisast 7.
- II kooliastmes õpetatakse tehnoloogiavaldkonna õppeaineid ühendatult nii, et see annaks nii poistele kui ka tüdrukutele vajalikul määral teadmisi ja oskusi nii tehnoloogiaõpetuse kui ka kodunduse ja käsitöö alal.
- Loodusõpetust õpetatakse II kooliastmes waldorfpedagoogika eripärast tulenevalt läbi nelja erineva õppeaine: loomaõpetus, taimeõpetus, kivimiõpetus ja kodulugu.

Tunnijaotuskava

Põhikooli õpilase suurim lubatud nädala õppekoormus õppetundides on vastavalt PGS § 25 lõikele 2 järgmine: 1. klassis 20 tundi, 2. klassis 23 tundi, 3. klassis 25 tundi, 4. klassis 25 tundi, 5. klassis 28 tundi ja 6. klassis 30 tundi.

Sellest lähtuvalt on koostatud Hiiumaa Vabakooli tunnijaotuskava.

Lähtudes PGS § 15 lõikest 4 on I kooliastmes lisatud kooli õppekavas kaheksa nädalatundi võõrkeelte õppimiseks. II kooliastme lubatud kümme nädalatundi jagunevad järgmiselt: 1 nädalatund matemaatikale, 3 nädalatundi B-võõrkeelele, 2 nädalatundi muusikale, 3 nädalatundi kunstile, 1 nädalatund käsitööle/tehnoloogiale. Waldorfpedagoogikas on oluline, et võrdset tähelepanu pööratakse nii intellektuaalsetele kui ka kunstilis-praktilistele tegevustele ning ainetele, seetõttu on kooli poolt lisatud ainetunde just muusika, kunsti ja käsitöö valdkondadele. Samuti on oluline waldorfpedagoogikas võõrkeelte õppimine. Sellest tulenevalt on palju lisatunde võõrkeelte ainevaldkonnas.

Tunnijaotuskavas on kooli poolt lisatud waldorfpedagoogikast tulenevaid õppeained draamaõpetus ja vormijoonistamine, kuid need on lõimitud teiste ainetundidega.

Õppeaine nimetus	I klass	II klass	III klass	Nädalatundide arv koolis	PRÕK kohustuslik nädalatundide arv*
Eesti keel	6	6	7	19	19
Draamaõpetus	lõimitud eesti keele tundidesse			0	
Matemaatika	3	3	4	10	10
Vormijoonistamine	lõimitud matemaatika ja eesti keele tundidesse			0	
Loodusõpetus	1	1	1	3	3
Kodulugu	0	0	lõimitud eesti keele ja loodusõpetusega	0	
Inimeseõpetus	lõimitud eesti keele ja loodusõpetuse tundidega	1	1	2	2
A võõrkeel (inglise keel)	2	2	2	6	3
B võõrkeel (vene või prantsuse keel)	1	2	2	5	0
Muusikaõpetus	2	2	2	6	6
Kunstiõpetus	1,5	1,5	1,5	4,5	4,5
Tööõpetus	1,5	1,5	1,5	4,5	4,5
Liikumine	2	3	3	8	8

Nädala koormus	20	23	25		
Lubatud nädala koormus õpilasel	20	23	25		

Õppeaine nimetus	IV klass	V klass	VI klass	Nädalatundide arv koolis	PRÕK kohustuslik nädalatundide arv*
Eesti keel	5	3	3	11	11
Kirjandus	0	2	2	4	4
Draamaõpetus	lõimitud eesti keel ja kirjandusega			0	
Matemaatika	4	5	5	14	13
Loodusõpetus	eraldi ainetena allpool				
Loomaõpetus	1	1	0		
Taimeõpetus	0	1	1		
Kivimiõpetus	0	0	1		
Kodulugu	2	0	0	7	7
Ajalugu	0	1	2	3	3
Inimeseõpetus	0	1	1	2	2
Ühiskonnaõpetus	0	0	1	1	1
A võõrkeel	3	3	3	9	9
B võõrkeel	2	2	2	6	3
Muusikaõpetus	2	2	2	6	4
Kunstiõpetus	2	2	2	6	3
Vormijoonistamine	lõimitud kunstiga	0	0	0	
Käsitöö ja kodundus /tehnoloogia	2	2	2	6	5
Liikumine	2	3	3	8	8
Nädala koormus	25	28	30		
Lubatud nädala koormus	25	28	30		

* Nädalatundide jagunemisel on arvestatud PRÕK lisasid 1-8.

7.6. Lõimingu põhimõtted

Õpetus ja kasvatus moodustavad terviku. Kogu õpetus toimub lõimitult eetilise ning esteetilise kasvatusena.

Emakeeleõpe toimub sisuliselt igas tunnis. Kuna lapsed õpivad peamiselt jäljendades, on õpetaja kaunis, kõlav, ilmekas ja rikas keel oluliseks õppematerjaliks iga õppetunni jooksul. Õigekirja väärtustatakse kõikide õppeainetega tegelemisel.

Vormijoonistamine loob aluse geomeetria ja kirjakunstile. Seega on õppeaine lõimitud matemaatika ja eesti keelega. Seda toetavad aga ka kunstiõpetus ja liikumine.

Loodusained – taime-, looma-, kivimiõpetus – toetavad üksteist. Nende järjestus õppeplaanis on läbimõeldud ja toetab lapse ealist arengut. Kõik nimetatud ained on seotud ka kunstiõpetuse (maaliülesanded, vihiku illustatsioonid ja kujundus, voolimine) ning ka inimeseõpetusega. Kõik ained õpetavad loodust ja elu väärtustama ning ohutult, kuid uudishimulikult ja austusega uurima.

Käsitöö – arendav tegevus praktilise tulemusega. Igal käsitööliigil on teatud vanuses lapse motoorikat, füüsilist või neuroloogilist arengut toetav toime. See juhib iga aasta peamise töömeetodi valikut. Iga töö tulemus peab olema kasulik, samas kaunis. Käsitöö on läbi aegade olnud inimeste viis luua oma eluks vajalikke tarbesemeid. Nii toetame ka lapse elus toimetulekuvõimet ja ettevõtlikkust, arusaama, et inimene ise suudab kõike eluks vajalikku valmistada ning et igal alal on meistrid.

Kunst kui väljendusviis. Kunstiharjutused lõimitakse tihtipeale aineõppesse, väljendades õpitut läbi valdava meeolu või luues õpitavast nähtav kujutis. Kunstitöid ei hinnata, vaid vaadeldakse kogu klassi töid koos, et leida õnnestunud elemente, esile kerkivaid kvaliteete (meeleolud, vormid, liikumised, kompositsioon, harmoonia vms).

Keeleõpe tegevuse käigus. Võõrkeeleõpet võib lõimida erinevate tegevusõppeainetega – muusika-, käsitöö- või liikumistundidega.

Muusikaõpe tegevuse käigus. Lauluõpe on võimalik erinevates keeltes. Muusikaõpetus seostub sisuliselt matemaatika õppimisega. Rütmilised harjutused sisalduvad igas põhiainetunnis, soovitatavalt igas tunnis. Laulumängude puhul liikumistundides on laulud ja liikumine lahutamatud. Muusika sobib saatma liikumistunde, aga ka kunsti või käsitöö tunde.

Füüsiline aktiivsus igapäevases õppetegevuses läbi erinevate liikumismängude, õuesõppe ja iganädalaste juhendatud matkadega. Puhkehetked veedame ühiselt värskes õhus liikudes, ilma juhitud tegevuseta.

7.7. Ülekoolilised ja koolidevahelised projektid

Vähemalt kord poole aasta jooksul toimub koolipidu, kus esinevad nii kooli kui ka lasteaia lapsed. Koolipeole on oodatud kõikide laste pereliikmed, kutsutakse ka külalisi.

Iga klass on oodatud otsima koostöös klassiõpetajaga sõprusklassi teiste Hiiumaa koolide samaealiste laste klasside seast, soovi korral ka mujalt Eestist või välisriikidest. Sõprusklasside eesmärk on eakaaslastega suhtlemine, kunsti, kirjanduse, spordi, muusika jt ürituste ühine korraldamine.

8. Hindamine

Hindamisel on mitu eesmärki:

- toetada õpilase arengut;
- anda tagasisidet õpilase õppeedukuse kohta;
- innustada ja suunata õpilast sihikindlalt õppima;
- suunata õpilase enesehinnangu kujunemist, suunata ja toetada õpilast edasise haridustee valikul;
- suunata õpetaja tegevust õpilase õppimise ja individuaalse arengu toetamisel;
- anda alus õpilase järgmise klassi üleviimiseks ning kooli lõpetamise otsuse tegemiseks.

Hindamine toimub vastavalt PRÕK-s § 21 sätestatule. Õpilase hindamisel kasutatakse kirjeldavaid sõnalisi hinnanguid lähtuvalt õpitulemustest, millel puudub numbriline ekvivalent. Kirjeldav hindamine toetab analüüsi- ja võimeid ning adekvaatse enesehinnangu kujunemist, samuti võimaldab erineva võimekusega õpilastel kogeda eduelamust.

Numbrilist hindamist ja üksikteadmisi mõõtvaid teste waldorfkoolides üldjuhul ei kasutata. Selle aluseks on humanistlik psühholoogia ja Eesti kooliuenduslik traditsioon (Johannes Käis). Tagasisidet õpilase pädevuste, oskuste ja teadmiste kohta saab õpetaja igapäevase vaatluse ja erinevates vormides suuliste ning kirjalike tööde kaudu. Õpetaja jälgib lapse arengut pidevalt, tehes selle kohta tähelepanekuid ja märkmeid ning pidades nõu teiste õpetajate, terapeutide ja lapse hooldajatega.

Erilist tähelepanu pööratakse hindamisel lapse aktiivsusele, loovusele, uurivale lähenemisele, õpitud oskuste omandamisele, oskusele oma tööd ise hinnata ja teistele õpioskustele. Jälgitakse lapse sotsiaalsete oskuste omandamist, koostöö- ning suhtlemisoskuste kujunemist, algatusvõimet ja ettevõtlikkust, võimet jälgida ja hinnata enda ja teiste tegevust, abivalmidust, hoiakuid, töökultuuri, püüdlikkust ja teisi inimese arengu olulisi aspekte. Hindamis põhimõtted on üldkehtivad kõikide õppeainete puhul.

Hinnangul on kasvatav ja innustav rõhuasetus. Õpilase koolitööd ja selle tulemusi erinevates õppeainetes hinnatakse tema enda võimetega suhestatuna. Hinnang võib sisaldada ka tööviise ja õpingute rõhuasetusi puudutavaid tähelepanekuid ja soovitusi ning on oma iseloomult

konstateeriv. Käitumist ja hoolsust puudutavad tähelepanekud liidetakse ühe osana õppeaineid puudutavatesse hinnangutesse.

Hinnangu vaidlustamine toimub lapsevanema kirjaliku avalduse alusel kolleegiumile kümne tööpäeva jooksul hinnangu avaldamisest. Kolleegium edastab kirjalikult tehtud otsuse avalduse esitajale viie tööpäeva jooksul.

8.1. Kokkuvõttev hindamine

Õpetaja kujundab endale üldpildi klassist kui tervikust ja igast üksikust õpilasest selle terviku taustal. Võimalus selleks on vaatlemine ning selle põhjal märkmete tegemine või vaatluspäeviku pidamine. Ühte klassi õpetavad õpetajad teevad koostööd. Nii toetatakse üksteist pädevuste kujundamise protsessis ja omandatakse laiem pilt nii klassist tervikuna kui üksikutest lastest.

Kooli õppe- ja kasvatustöö lähtub seisukohast, et iga laps on individuaalsus, kellel on nii oma tugevad kui ka nõrgad küljed. Lapse õppeedukuse jälgimise eesmärgiks pole mitte õpilaste klassifitseerimine võimekuse alusel, vaid lapse igakülgse arengu toetav suunamine.

Õpilase üldarengule, omandatud pädevustele, teadmistele ja oskustele ning käitumisele antakse numbrilise tunnistuse asemel kirjalik-iseloomustav hinnang. Kokkuvõtvad hinnangud antakse kord poolaastas - jaanuaris ja juunis. Tunnistusele koondatakse aineõpetajate ainealaste pädevuste kujunemise hinnangud, klassiõpetaja lisab veel ülevaate edusammudest üldistes pädevustes ja lapse igakülgse arengus. Esimesel poolaastal tutvuvad lapsevanemad koondhinnangutega läbi e-keskkonna Studium ja õppeaasta lõpus väljastatakse lapsevanemale pabertunnistus kõikide kirjeldustega. Pedagoogilise kolleegiumi otsuse kohaselt võib laps õppeaasta lõpus saada ka õpetaja poolt kunstiliselt kujundatud tunnistuse õpilasele mõeldud salmi, luuletuse või mõtteteraga.

8.2. Kooli lõpetamine ja/või teise kooli siirdumine

Kooli lõpetamisel või teise kooli siirdumise puhul tõlgib õpetaja koostöös klassi pedagoogilise kolleegiumiga kirjalik-iseloomustava hinnangu numbrilisse keelde vastavalt PRÕK-s sätestatule. Eesmärgiks on, et vastav hinne oleks üldsuse poolt võimalikult adekvaatselt mõistetav.

Hindega „5” ehk „väga hea” hinnatakse vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad õpilase õppe aluseks olevatele taotletavatele õpitulemustele täiel määral ja ületavad neid.

Hindega „4” ehk „hea” hinnatakse vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused vastavad üldiselt õpilase õppe aluseks olevatele taotletavatele õpitulemustele.

Hindega „3” ehk „rahuldav” hinnatakse vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused võimaldavad õpilasel edasi õppida või kooli lõpetada ilma, et tal tekiks olulisi raskusi hakkamasaamisel edasisel õppimisel või edasises elus.

Hindega „2” ehk „puudulik” hinnatakse vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui õpilase areng nende õpitulemuste osas on toimunud, aga ei võimalda oluliste raskusteta hakkamasaamist edasisel õppimisel või edasises elus.

Hindega „1” ehk „nõrk” hinnatakse vaadeldava temaatika õpitulemuste saavutatust, kui saavutatud õpitulemused ei võimalda oluliste raskusteta hakkamasaamist edasisel õppimisel või edasises elus ning kui õpilase areng nende õpitulemuste osas puudub.

Õpilasi ei jäeta üldjuhul klassikursust kordama. Kui õpilase üldine areng on eakaaslastest väga erinev, võib õpilase siiski ümber paigutada vanemasse klassi. Väga kiire intellektuaalne areng või õpiraskus üksi ei saa põhjustada taolist ümberpaigutamist. Selline protseduur on erand, mis saab tuleneda õpetajaskonna ja lapsevanema ühisest nägemusest.

8.3. Järelevastamise ja järeltööde sooritamise

„Järelevastamine“ on üldmõiste, mida kasutatakse nii suuliste, kirjalike kui ka praktiliste õpiülesannete kohta.

Kui õpilasel on haiguse või mõne muu põhjendatud puudumise tõttu vaja mõni ülesanne järgi teha, siis lepitakse selle sooritamise aeg alati eraldi klassiõpetajaga kokku. Järelevastamine toimub esimesel võimalusel. Õpilase pikema puudumise korral on klassiõpetaja pidevas suhtluses perega ning saadab lapsele jooksvalt ülesandeid, mida laps vastavalt võimalustele kodus sooritab. Kui õpilane uuesti kooli tuleb, siis korraldatakse järelevastamine vajalikus mahus kokkuleppel klassiõpetajaga.

Kui mõne õpiülesande sooritamise on ebaõnnestunud puudulike teadmiste tõttu, siis annab õpetaja õpilasele täiendavad tööülesanded ning õpilane esitab need kokkulepitud tähtajal individuaalselt õpetajale. Vajadusel tehakse täiendavat konsultatsiooni tunnivälisel ajal. Kõik õpitulemused tuleb omandada, sest eelmised teadmised on järgmiste teadmiste aluseks.

9. Karjääri planeerimine

Kogemuslik õpe annab võimaluse kogeda erinevaid eluvaldkondi juba 1. klassist. Vastavalt eale õpivad lapsed erinevate praktiliste õppetegevuste kaudu tundma oma võimeid, samas neid ka arendades. Näiteks 3.-4. klassis tutvuvad õpilased paljude vanade ametite ja elukutsetega, teostades ka ise jõukohaseid praktilisi töid. Tehnoloogiaõpetuse tundides saavad kõik õpilased hea ülevaate eluks vajalikest oskustöödest ning saavad kõikides valdkondades ka kogemusi. Loodusainete õpe toimub läbi katsetamise ja vaatlemise ning toetab huvi kasvamist kogu maailma ja selle uurimise suhtes.

10. Õpilase ja vanema teavitamine ja nõustamine

10.1. Suhtlemine lapsevanematega

Klassiõpetaja on õpilase vanematega regulaarselt ühenduses ja vahendab neile lapse arengut puudutavaid tähelepanekuid alati, kui selleks on põhjust. Õpilase arengu toetamiseks rakendatakse erinevaid vorme: lapsevaatlus (klassi või kooli kolleegiumis), arenguvestlus. Kõikides klassides antakse tagasisidet õpilaste arengu kohta regulaarselt toimuvatel klassi lapsevanemate koosolekutel. Õpilase arengule, õppimisele ning käitumisele antakse numbrilise tunnistuse asemel kirjalik-iseloomustav hinnang.

Lastevanemate koosolek toimub vähemalt korra poolaasta jooksul. Üldjuhul aga toimuvad lastevanemate koosolekud tihemini, näiteks üheskoos koolipeoga. Koosoleku korraldab klassiõpetaja ning kohal viibivad võimalusel ka aineõpetajad.

Kuna kooli sihiks on tihe kasvatuslik koostöö pere ja kooli vahel, on lapsevanemate aktiivne osalemine koosolekutel väga oodatud. Vaid tiheda ja usaldusliku suhtluse abil on koostöö võimalik.

10.2. Arenguvestlused

Arenguvestlused korraldatakse õpetaja, õpilase ja lapsevanema(te) vahel. Vestluse korraldamise võib alata iga osaleja. Vestlusi võib korraldada tulenevalt mõne osapoole murest või ka regulaarselt õpilase arengu ja tuleviku üle arutlemiseks. Arenguvestlused toimuvad vähemalt üks kord õppeaasta jooksul. Vajaduse korral, kui õpilane on andnud selleks nõusoleku, kaasatakse ka teisi koolitöötajaid, tugispetsialiste ning õpilase elukohajärgse valla- või linnavalitsuse esindajaid. Arenguvestluste läbiviimise korra kehtestab kooli juhataja käskkirjaga.

11. Õpilase täiendav juhendamine ja haridusliku erivajadusega õpilase õppe korraldamine

11.1. Õpilase arengu toetamine ja täiendav juhendamine

Õpilase arengut ja toimetulekut koolis jälgivad eelkõige õpetajad. Õpetaja kohandab vajaduse korral õpet õpilase individuaalsete vajaduste ja võimete järgi, näiteks valides sobivad meetodid, diferentseerides õpet, korraldades lisajuhendamist tunnis või väljaspool tunde. Klassiõpetaja nõustab õpilast ja tema vanemaid vastavalt vajadusele ning vähemalt korra aastas toimuva arenguvestluse käigus.

Iga õppeaasta alguses korraldab kool kõikide õpilaste õpivõimete ja vajaduste uuringu, et välja selgitada võimalik abivajadus (logopeed, psühholoog, sotsiaalpedagoog või eripedagoog). Uuringut viib läbi kooli eripedagoog kaasates vajadusel vastava valdkonna kvalifitseeritud spetsialiste. Tagasiside uuringust edastatakse kirjalikult kooli juhatajale ning vajadusel antakse

täiendavaid selgitus lapsevanematele ja õpetajatele. Vajadusel moodustatakse koolis õpiabi grupid, mille koosseis võib õppeaasta jooksul õpilase arengust lähtuvalt vastavalt vajadusele muutuda.

Õpilasele, kellel tekib takistusi koolikohustuse täitmisel või mahajäämus õpitulemuste saavutamisel, annab kool üldist tuge. Üldine tugi hõlmab:

- õpetaja pakutavat individuaalset lisajuhendamist;
- tugispetsialistide abi kättesaadavust;
- vajaduse korral õpiabitundide korraldamist individuaalselt või rühmas.

Kui õpilasel ilmneb vajadus saada tuge, teavitab klassiõpetaja sellest vanemat ning kool korraldab õpilase pedagoogilis-psühholoogilise hindamise. Vajaduse korral tehakse koostööd teiste valdkondade spetsialistidega ning soovitatakse lisauuringuid.

Õpilasele, kellel ilmneb vajadus saada tuge, koostatakse koolis individuaalse arengu jälgimise kaart. Kaardi täitmise eest vastutava isiku määrab kooli juhataja. Nimetatud kaardile märgitakse:

- õpilase pedagoogilis-psühholoogilise hindamise tulemused;
- õpilasele korraldatud uuringute ning testimiste tulemused;
- õpetajate tähelepanekud;
- tugispetsialistide soovitusel;
- koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel;
- rakendatud teenused ja tugi ning hinnang nende tulemuslikkuse kohta.

Andekaid õpilasi julgustatakse osalema aineolümpiaadidel ja koolidevahelistel võistlustel või konkurssidel. Kool toetab õpilase ettevalmistust võistlustel osalemiseks ning teeb selleks tihedat koostööd koduga. Tunnitöös valmistab õpetaja andekale õpilasele ette erinevad või suuremamahulised ülesanded. Projektide raames, mil õpilased tegutsevad taseme- ja huvipõhistes rühmades, on andekal õpilasel võimalus teha koostööd endast vanemate õpilastega, mis loob võimaluse tõhusamaks arenguks. Õpilasel on lisaks võimalus soovi korral osaleda abiõpetaja rollis ning selgitada klassis kaasõpilastele tööülesandeid.

11.2. Haridusliku erivajadusega õpilase õppe korraldamine

Hariduslike erivajadustega lasteks nimetatakse õpilasi, kes erinevad eakaaslastest oma võimetelt, kultuuriliselt või sotsiaalselt taustalt või isiksuseomadustelt sedavõrd, et vajavad oma arengupotentsiaali realiseerimiseks keskkonna ümberkorraldamist. Haridusliku erivajadusega õpilased võivad olla nii puudega, õpiraskustega, aga ka andekad või mingitel muudel põhjustel õpikeskkonna kohandamist vajavad lapsed ja noored.

Kooli juhataja määrab hariduslike erivajadustega õpilaste õppe koordineerija, kelle ülesandeks on korraldada haridusliku erivajadusega õpilase õppe ja arengu toetamiseks vajalikku koolisisest meeskonnatööd ning koolivälises võrgustikutöös osalemist.

Kui üldine tugi ei anna õpilase arenguks soovitud tulemusi, soovitab klassiõpetaja koostöös hariduslike erivajaduste õppe koordineerijaga vanemal pöörduda koolivälise nõustamismeeskonna (Rajaleidja) poole. Kool rakendab õppetegevuses Rajaleidja soovitusi, lähtudes kaasava hariduse põhimõtetest, mille kohaselt õpib haridusliku erivajadusega õpilane tavaklassis, kus talle korraldatakse võimetekohane õpe ja tagatakse vajalik tugi.

Kui kooliväline nõustamismeeskond on andnud õpilase arengu toetamiseks soovitud rakendada tõhustatud tuge või erituge, kohandada, vähendada või asendada riiklikes õppekavades sätestatud õpitulemusi või vabastada õpilane kohustusliku õppeaine õppimisest, koostatakse aineõpetaja, klassiõpetaja ja eripedagoogi koostöös õpilasele individuaalne õppekava ühes või mitmes õppeaines ning juhendatakse õppe korraldamisel sellest.

Haridusliku erivajadusega õpilase õppe koordineerija toetab ja juhendab õpetajat, nõustab vanemat ning teeb õpetajale, vanemale ja kooli juhatajale ettepanekuid edaspidiseks pedagoogiliseks tööks, koolis pakutavate õpilase arengut toetavate meetmete rakendamiseks või täiendavate uuringute läbiviimiseks ning ühelt haridustasemelt teisele ülemineku toetamiseks, tehes selleks koostööd õpetajate kolleegiumi ja tugispetsialistidega.

Vähemalt korra poolaastas hindab haridusliku erivajadusega õpilaste õppe koordineerija koostöös õpetajate ja tugispetsialistidega soovitud toe rakendamise mõju ning teeb ettepanekud edasiseks tegevuseks.

Õpilase õppekavas sõnastatud eesmärkide täitmiseks ja talle vajaliku toe pakkumiseks võib lisaks tavaklassidele moodustada ka õpiabi- või tasemerühmi või eriklasse. Nimetatud rühmades või klassides õppimine peab olema õpilase vajadustest lähtudes põhjendatud ja ajaliselt piiritletud ning järgida tuleb haridusliku erivajadusega õpilaste õppe koordineerija või koolivälise nõustamismeeskonna või mõlema soovitusi. Õpiabi- või tasemerühma või eriklassi vastuvõtmise otsustab kooli juhataja, lähtudes lapsevanema nõusolekust.

Kui ilmneb raskusi õpilase koolikohustuse täitmise tagamisega ja üldine tugi ei anna soovitud tulemusi, pöördub kaasava hariduse koordinaator õpilase elukohajärgse lastekaitsespetsialisti poole. Kui õpilane on ühe õppeperioodi jooksul puudunud enam kui 20 protsendist õppetundidest, teatab klassijuhataja sellest kaasava hariduse koordinaatorile, kes kannab andmed õpilase kohta hariduse infosüsteemi.

12. Koduõppe lapsevanema soovil

Koduõppe kord on täitmiseks lapsevanematele, kes soovivad oma lapse Hiiumaa Vabakooli (edaspidi kool) koduõppele võtta. Koduõppe korra eesmärgiks on tagada koduõppele võtmise sujuvus ja läbipaistvus nii dokumentatsiooni kui õiguste ja kohustuste suhtes.

Koduõppe kord on avalik dokument, millega saab tutvuda kooli kodulehel <https://www.hiiumaavabakool.ee/> ja kooli ruumides. Samuti on koduõppele vastuvõtmise kord kättesaadav paber kandjal õpetajate toas. Koduõppe kord on osa Hiiumaa Vabakooli õppekava üldosast. Õppekava on kättesaadav kooli kodulehel.

Kollegium tutvustab koduõppe korda uutele koolitöötajatele. Lapsevanematele tutvustab koduõppe korda koduõppe koordinaator. Kooli koduõppe korra kehtestab kooli juhataja, võttes arvesse Eesti Vabariigi koduõppe korda (vastu võetud 28.02.2018 nr 6) kollegiumi ning kooli pidaja seisukohti.

12.1. Vanema soovil koduõppele määramine

Põhiharidust omandav õpilane, kellele vanem soovib iseseisvalt korraldada oma lapse õppetööd, vabastatakse vanema taotluse alusel kooli päevakava ja õppekorralduse kohasest õppe- ja kasvatustegevusest.

Lapse koduõppele viimine vanema soovil toimub üldjuhul õppeaasta või poolaasta alguses.

Taotlus õpilasele koduõppe rakendamiseks tuleb vanemal esitada kooli juhatajale kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis hiljemalt 20. augustiks, kui koduõpet soovitakse rakendada alates õppeaasta algusest, või hiljemalt 20. detsembriks, kui koduõpet soovitakse rakendada alates II poolaasta algusest. Taotluses tuleb näidata vanema soovil koduõppele viimise põhjused ja andmed isiku kohta, kes hakkab last õpetama.

Enne koduõppele viimise otsuse tegemist kollegiumi poolt tuleb läbi viia perevestlus, kus osalevad lapsevanem(ad), laps, kooli koduõppe koordinaator. Vestluse käigus selgitatakse välja koduõppele jäämise põhjused, lapsevanema põhimõtted planeeritavast koduõppe korraldusest, soov ja võimalused lapsele koduõpet võimaldada, lapse erivajadused ja erispetsialistide toe vajadus (kui on), lapse soov ja tahe koduõpet praktiseerida. Perevestlus tuleb läbi viia enne õppeaasta algust, kas hiljemalt 30. augustiks või 30. detsembriks.

Otsuse vanema soovil koduõppe rakendamise kohta teeb kooli kollegium.

12.2. Vanema taotlusel rakendatava koduõppe korraldamine ja individuaalse õppekava (IÕK) koostamine

Koduõpet vanema taotlusel korraldab ja finantseerib vanem, kes vastutab ka õpitulemuste saavutamise eest.

Vanema taotlusel koduõppel õppivale õpilasele koostab koduõpet läbiviiv isik koostöös kooliga kooli õppekavast lähtudes individuaalse õppekava. Individuaalses õppekavas määratakse kindlaks õpetajad, kes kooli poolt kontrollivad õpitulemuste omandamist.

Koduõppe koordinaator nõustab koduõpet tegevaid lapsevanemaid individuaalse õppekava koostamisel, õppevahendite valimisel, õpetuse kavandamisel ning korraldab perioodiliselt arenguestlusti lapse ning tema perega. Koolil on kohustus korraldada IÕK koostamise koolitus vahemikus 02.-10.09. Vastavalt lapsevanemate soovile toimub koolitus kas individuaalselt või grupile. Koolitus viiakse läbi Discord keskkonnas videokõnena. IÕK-d koostaval lapsevanemal on kohustus osaleda kooli poolt korraldatud IÕK koostamise koolitusel, vaadata salvestust või tutvuda kooli poolt välja töötatud IÕK koostamise juhendiga. Koolitus võib toimuda nii grupile kui individuaalselt, vastavalt soovile. Aeg lepitakse kokku personaalselt. Koolitust viib läbi koduõppe koordinaator. Koolituse kestus on 2 tundi.

IÕK tuleb esitada algava õppeaasta 20. septembriks. Kui koduõpet on alustatud jooksva õppeaasta poolaastast, siis 20. jaanuariks. IÕK võib koostada kas poolaastaks või terveks õppeaastaks. Kui laps on terveks aastaks koduõppel, siis tuleb sügisel esitada terve aasta IÕK.

IÕK-s peavad olema välja toodud õppeained, õppeainete sisu, õppetöö vormid, lapsevanema poolt planeeritavad hindamisviisid. IÕK koostatakse kooli poolt etteantud vormile. Kui pärast IÕK esitamist selgub, et on vaja teha kooli poolt soovitatud täiendusi, tuleb täiustatud õppekava esitada 5 kalendripäeva jooksul.

IÕK õigeaegselt esitamata jätmise korral ja/või kooli poolt soovitatud täienduste tegemata jätmise korral on koolil õigus koduõppe katkestada.

Kui õppekava on koostatud vastavalt kooli juhendile ja täiendamist ei vaja, kinnitatakse see kolleegiumi poolt.

Kool korraldab kaks korda kuus videokõnesid, kus arutatakse omavahel (koduõppel olevate laste vanemad ja koduõppe koordinaator) koduõppega seotud teemadel. Kool pakub koduõppel olevatele laste vanematele ja lastele neile sobival ajal konsultatsioone. Minimaalne suhtlus videokõne teel on 2x60min kalendrikuu jooksul. Videokõne teemaks on koduõppe toimimine, lapsevanema tegevused selle jaoks ja koolipoolse toe vajadus.

12.3. Hindamine ja arenguestlused

Vanema taotlusel koduõppel õppiva õpilase hindamise korraldus määratakse individuaalses õppekavas, arvestades seejuures riiklikus õppekavas hindamisele sätestatud nõudeid. Kool kontrollib IÕK-s sätestatud tulemuste omandamist kaks korda aastas, vahemikus detsember-jaanuar ja mai-juuni. Õpilase kokkuvõtvad hinded kantakse klassipäevikusse. Aastahinded moodustuvad poolaasta hindamiste põhjal.

Kontrolli vormideks on vestlus lapsevanema ja lapsega, õpimapiga tutvumine ning ainealased testid eesti keeles ja matemaatikas. Alates II kooliastmest lisanduvad ainealased testid ka võõrkeeltes. Aeg kontrolliks lepitakse kokku personaalselt. Lapsevanematel on lubatud viibida kontrolli ajal lapse juures.

Koolil on õigus kolleegiumi otsusega koduõpe katkestada, kui õppetulemuste kontrolli käigus ilmneb, et õpilasel on IÕK-ga määratletud õpitulemused suures mahus saavutamata. Kui lapsevanem (kui lapse õpitulemuste eest vastutav isik) avaldab soovi õpitulemused saavutada, määratakse täiendav tähtaeg 1 kalendrikuu. Aeg järelkontrolliks ja vestluseks lepitakse kokku personaalselt.

Õpitulemuste kokkuvõtvad hinded kantakse elektroonilisse klassipäevikusse.

Lapsevanemal on õigus arenguestlusele kaks korda õppeaasta jooksul. Aeg arenguestluseks lepitakse lapsevanemaga kokku personaalselt.

12.4. Koduõppe katkestamine

Kui lapsevanem soovib lapse koduõppe omal soovil katkestada, tuleb selleks esitada vastavasisuline avaldus ning kooli vahetuse korral märkida avaldusele uue kooli nimi.

Õppemaksu tasumata jätmisel rohkem kui kaks kuud on juhatusel õigus kooskõlastatult õpetajate kolleegiumiga leping lõpetada. Koolil on õigus koduõpe katkestada, kui lapsevanem ei ole mõistliku aja jooksul ilmunud kokkulepitud kohtumistele, arenguestlusele või temaga ei ole võimalik ühendust saada.

13. Õpetajate koostöö ja töö kavandamise põhimõtted

Põhiline õpetajate koostöö toimub kolleegiumis (Hiiumaa Vabakooli õppenõukogu). Hiiumaa Vabakooli kolleegiumi täiskoosseis (kogu pedagoogiline personal) kohtub kord kuus. Seal osalevad kooli- ja lasteaiaõpetajad ning koduõppe koordinaator. Lisaks toimub enne iga epohhi algust kooliõpetajate koosolek.

Kuna kool ja kogukond on väike, puutuvad õpetajad kokku pea igapäevaselt. Seega toimub ka tihe jooksev koostöö.

Õppeaasta alguses ehk augustis toimub õppeaasta esimene kolleegium, kus osaleb kogu pedagoogiline personal. Seal räägitakse läbi juhataja koostatud üldtööplaan, pannakse paika sündmuste kalender terveks õppeaastaks, räägitakse läbi tunniplaan, pannakse paika epohhide kuupäevad, seatakse õppeaasta prioriteedid ja arutatakse muid tervet kooli puudutavaid olulisi teemasid.

Enne esimest kooliõpetajate koosolekut koostab iga õpetaja üldise töökava terveks aastaks. Koosolekul võrreldakse aasta töökavasid ning otsitakse kokkupuutepunkte.

Vastavalt põhiaine epohhi kestusele koostab iga õpetaja täpsema töökava oma aines. Kooliõpetajate koosolek toimub enne iga epohhi algust. Seal arutatakse läbi töökavad, otsitakse kokkupuutepunkte ja lõiminguvõimalusi lähtuvalt põhiaine teemadest jms. Samuti kavandatakse nendel koosolekutel kuupidusid.

Kooli kolleegiumi koosolekutel käsitletakse tervet kooli puudutavaid teemasid, kavandatakse kooli ja lasteaia ühiseid üritusi, õppekäike jne. Lisaks räägitakse lasteaeda puudutavatest teemadest.

Õppeaasta viimases kolleegiumis tehakse kokkuvõtte õppeaastast. Õpetajal on kohustus analüüsida nii terve õppeaasta üldisemat töökava kui ka iga epohhi kohta käivaid täpsemaid töökavasid. Enda professionaalse ning kooli arengu huvides koostab õpetaja analüüsi õppeaasta töö tulemuslikkusest: saavutused ja puudujäägid ning mõtted edasise tegevuse kavandamiseks. Analüüsides lõimingukohti erinevate õppeainete vahel võidakse teha ettepanekuid ka teistele õpetajatele töökavade koostamiseks.

14. Õpetajate koolitus ja täienduskoolitus

Waldorfkooli klassiõpetajaid koolitab Eestis alates 2011. aastast Tartu Ülikool koostöös Eesti Vabade Waldorfkoolide ja -lasteaedade Ühendusega. Waldorfõpetajate aluskoolituseks sobib Eesti Vabariigi õpetajakoolitus või kõrgkoolide ainealane koolitus, mida on täiendatud waldorfpedagoogika aluste ning spetsiifika tundmaõppimisega.

Waldorfpedagoogiliste ainealaste koolitustega kaasnevad kunstilised kursused. Kunstide kaudu laiendab ka täiskasvanu oma tajupiire ning oskusi, laiemas plaanis on kunstiline koolitus ettevalmistus pedagoogika kui kunsti viljelemiseks.

Õpetajate regulaarne enesetäiendus toimub iganädalastel pedagoogilise kolleegiumi koosolekutel. Iga õpetaja vastutab individuaalse enesetäienduse ja -kasvatuse eest.

15. Kooli õppekava arendamine

Kooli õppekava kinnitab Hiiumaa Haridusselts. Kooli õppekava kuulub regulaarsele arendamisele. Kinnitatud õppekava kehtib kolm aastat, kui huvigrupid ei ilmuta põhjendatud huvi õppekava ennetähtaegseks muutmiseks.

Õppekava arendustööd juhib kolleegium võttes arvesse kõigi huvigruppide ettepanekuid ning tutvustab uuendatud õppekava enne kinnitamist õpilastele, lapsevanematele. Õppekava muudatustele annavad enne selle kinnitamist oma arvamuse nii kolleegium kui ka nõukogu.

Kooli õppekava peab olema kinnitatud kaks kuud enne kooliaasta algust.

Parandusettepanekuid kooli õppekava arendamiseks küsitakse kord õppeaasta jooksul lapsevanematelt, Hiiumaa Haridusseltsi liikmetelt ja õpilastelt.

Õppekava arendamise ettepanekute kogumisega tegeleb üks inimene, kelle kolleegium valib enda seast. Selle inimese ülesandeks on alkatada ettepanekute kogumine erinevates huvigruppides ning kõigi avaldatud arvamuste kogumine ning säilitamine õppekava arendustöö alguseni. Samuti on tema kohustuseks kogutud ettepanekute läbitöötamine ja kolleegiumile esitamine õppekava uuendamise töö käigus.

Ainekavad koostab kolleegium, moodustades vajadusel töörühmi. Ainekavad on õppekava üldosa lahutamatud osad ning enne muutmist esitatakse need arvamuse avaldamiseks kolleegiumile ja nõukogule.

16. Kooli õppekava alusdokumendid ja -materjalid

Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus

Põhikooli riiklik õppekava

Waldorfkoolide õpetajate abivahend „Õppetöö kujundamiseks Waldorf-/ Steinerkoolides 1. kuni 8. kooliaastani“ (Goetheanumi Pedagoogilise Sektsiooni ja Vabade Waldorfkoolide Liidu Pedagoogilise Uurimiskeskuse ühisprojekt).

European Council for Steiner Waldorf Education (ECSWE) kodulehel avaldatud tegevuspõhimõtted.

Eesti ja rahvusvaheline koolikogemus (Richter, T., *Vaba Waldorfkooli ülesanne ja õpetuseesmärgid*, EVWÜ 1998/2004).

Antroposoofiline lähenemine lapse arengu erinevatele aspektidele ja tema arengu toetamisele läbi kasvatus ja õpetuse. (*Lapse arengufaasid*, Bernard Lievegoed).

Artikkel „Why Waldorf Works: From a Neuroscientific Perspective“ (Dr Regalena Melrose).

Waldorfkoolide avatud raamõppekava 2007-2009.

„Vaba Waldorfkooli õppeplaani“ (eesti keeles EVWÜ 1998, orig. von Heydebrand, C.).